

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Sociální práce

Studijní obor: Penitenciární péče

Kód oboru: 7502R023

Název bakalářské práce:

VLIV RODINY NA KRIMINALITU MLÁDEŽE

***THE INFLUENCE OF THE FAMILY ON THE
CRIMINALITY OF THE YOUTH***

Autor:

Jana KLÍMOVÁ
Lisztova 2406/6
400 11 Ústí nad Labem

Podpis autora: _____

Vedoucí práce: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.

Počet:

stran	obrázků	tabulek	grafů	zdrojů	příloh
56	0	1	19	34	1 CD

CD obsahuje celé znění bakalářské práce.

V Liberci dne: 30.4.2007

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení:

Jana Klímová

Adresa:

Lisztova 2406/6, 400 11 Ústí nad Labem

Studijní program:

Sociální práce

Studijní obor:

Penitenciární péče

Kód oboru:

7502R023

Název práce:

VLIV RODINY NA KRIMINALITU MLÁDEŽE

Název práce v angličtině:

**THE INFLUENCE OF THE FAMILY ON THE
CRIMINALITY OF THE YOUTH**

Vedoucí práce:

PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.

Termín odevzdání práce:

30. 04. 2007

Bakalářská práce musí splňovat požadavky pro udělení akademického titulu „bakalář“ (Bc.).

.....
vedoucí bakalářské práce

.....
děkan FP TUL

.....
vedoucí katedry

Zadání převzal (student): Jana Klímová

Datum: 28. 01. 2006

Podpis studenta: .....

Cíl práce:

Zjištění vlivu rodinného prostředí na poruchy chování mladistvých a následný zájem společnosti na integraci mládeže s poruchami chování (provázanost a funkčnost systému ústavní a následné péče o mládež s poruchami chování).

Základní literatura:

- KAISER, G. *Kriminologie*. 1.vyd. Praha: C.H.Beck, 1994. ISBN 80-7179/002-8.
- MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: SLON, 2003. ISBN 80-86429-19-9.
- MATOUŠEK, O. *Ústavní péče*. 2. vyd. Praha: SLON, 1999. ISBN 80-85850-76-1.
- MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X.
- MATOUŠEK, O., MATULOVÁ, A., KOPOLDOVÁ, B., CHALUPOVÁ, J., HALÍK, T. *Práce s rizikovou mládeží*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-064-2.

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom(a) povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne: 30.04.2007

Podpis:

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat všem, díky nimž jsem mohla dokončit svoji bakalářskou práci. Především vedoucímu práce PhDr. Janu Sochůrkovi, Ph.D. za trpělivost, cenné rady a připomínky, které mi pomohly při zpracování zadaného tématu. Rovněž děkuji rodinným příslušníkům za shovívavost, trpělivost a emoční podporu.

Jana Klímová

Název bakalářské práce: VLIV RODINY NA KRIMINALITU MLÁDEŽE

Název bakalářské práce: THE INFLUENCE OF THE FAMILY ON THE CRIMINALITY OF THE YOUTH

Jméno a příjmení autora: Jana Klímová

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2006/2007

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.

Resumé:

Bakalářská práce se zabývala mladistvými chlapci s poruchami chování, kterým byla soudem uložena ochranná výchova z důvodu páchaním trestné činnosti. Hlavním cílem práce bylo zjistit charakteristické rysy rodinného prostředí mladých delikventů z Výchovného ústavu Děčín VI – Letná a následný zájem společnosti na jejich integraci po reedukaci a opuštění výchovného ústavu. Práci tvořily dvě stěžejní oblasti. Jednalo se o část teoretickou, která pomocí zpracování odborných zdrojů popisovala socializační procese jedince, vliv rodiny na jeho chování, poruchy chování, prevenci poruch chování a ústavní a poustavní péči. Praktická část zjišťovala pomocí obsahové analýzy spisové dokumentace a dotazníku charakteristiku rodinného prostředí mladistvých chlapců z Výchovného ústavu Děčín VI – Letná a preferenci hodnot v jejich rodinách. Výsledky ukazovaly, že 75 % chlapců, kteří se zúčastnili průzkumu, pochází z neúplných rodin, ve kterých i přes větší počet dětí, převažují citové hodnoty nad hodnotami materiálními.

Klíčová slova: delikvence, kriminalita, mládež, mladistvý, rodina, socializace, poruchy chování, poustavní péče, ústavní péče

Summary:

This thesis was aimed on youthful boys with behaviour disorder, who were inflicted to reeducation after committing criminal activity. The main goal of the thesis was to discover characteristic lines of family environment of young offenders from Výchovný ústav Děčín VI – Letná and subsequent interest of society on their integration after reeducational process and leaving reeducational institution. Thesis is formed by two main parts. First one, theoretical, described with using of the scientific literature the socialization of an individual, influence of the family on his behaviour, behaviour disorder, behaviour disorder prevention and reeducational and post-reeducational care. Practical part was finding with help of the content analyse of the personal records and the questionnaire the characteristics of family environment of the young boys from the Výchovný ústav Děčín VI – Letná and the value preference in their families. The results showed that 75% of tested boys come from incomplete family, in which, even if there are more children the emotional values outweigh the material ones.

Keywords: delinquency, criminality, youth, youthful, family, socialization, behaviour disorder, post-reeducational care, reeducational care

OBSAH

1	ÚVOD	7
2	TEORETICKÉ ZPRACOVÁNÍ PROBLÉMU	10
2.1	Socializační proces jedince	10
2.2	Rodina a její významný vliv	10
2.2.1	Vliv rodinných spojení na jednotlivce	11
2.2.2	Rodina mladistvého delikventa	12
2.3	Poruchy chování	13
2.4	Prevence poruch chování	15
2.4.1	Primární prevence	16
2.4.2	Sekundární prevence	16
2.4.3	Terciární prevence	17
2.5	Péče o mládež s poruchami chování	17
2.5.1	Důležité pojmy	18
2.5.2	Ochranná výchova	19
2.5.3	Speciální výchovná zařízení pro výkon ochranné výchovy	20
2.5.3.1	Diagnostický ústav	22
2.5.3.2	Dětský domov se školou	23
2.5.3.3	Výchovný ústav	23
2.6	Pouštavní péče	24
2.6.1	Organizace a projekty pomáhající integraci	25
2.6.1.1	Domy na půl cesty	26
2.6.1.2	Azylový dům	28
2.6.1.3	Nizkoprahová denní centra	29
2.6.1.4	Nizkoprahová zařízení pro děti a mládež	30
2.6.1.5	WHITE LIGHT I., občanské sdružení	31
3	PRAKTICKÁ ČÁST	32
3.1	Cíl praktické části	32
3.2	Stanovení předpokladů	32
3.3	Popis zkoumaného vzorku a použité metody	33
3.4	Získaná data a jejich vyhodnocení	34
3.4.1	Obsahová analýza spisové dokumentace	34
3.4.2	Dotazník	38
3.4.2.1	I.Část – vztah k rodinnému prostředí	38
3.4.2.2	II.Část – rodičovská výchova	42
3.4.2.3	III.Část – vlastní názor na rodinu	46
3.5	Vyhodnocení předpokladů	49
4	ZÁVĚR A NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ	50
5	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	54

1 ÚVOD

*„Svět není nebezpečný kvůli zlým lidem,
ale kvůli těm, kteří s tím nic nedělají.“*

(Albert Einstein)

Chování je základním výrazovým prostředkem, kterým dítě již od narození komunikuje se svým okolím. Čím je menší, tím má výrazových prostředků k dispozici méně. Během jeho vývoje se tyto schopnosti postupně zvětšují, dítě testuje meze svých možností a zjišťuje, co všechno si může dovolit. Jedná se o velice dlouhou cestu, během níž cítí potřebu ocenění, uznání a lásky. Často narazí na překážky nebo se dostane do situací, ve kterých se nebude umět samo orientovat a začne být bezradné. Jak se s touto skutečností vyrovná většinou závisí na konkrétních podmínkách v nichž žije, na jeho věku a osobnosti.

Umět vyhledat pomoc není projevem slabošství, naopak vyžaduje značnou dávku odvahy a rozhodnosti. Zpravidla ji lidé vyhledávají u nejbližších osob, kterým věří, váží si jich a se kterými je spojují citové vazby. Tyto osoby by jim měly jít příkladem, neboť když se dítě včas nenaučí správně zvládat své city a nebude umět reagovat na nepříjemné podněty, bude se stávat problémovějším a postupně se u něj mohou začít rozvíjet poruchy chování a páchání trestné činnosti (provinění). Marešová¹ zdůrazňuje, že v chování dětí se odráží nejen působení sociálních vztahů a tlaků ze strany společnosti, ale především rodičů a spousty dalších dospělých lidí. Zároveň připomíná, že nejdůležitějším obdobím pro člověka je období do jeho 18ti až 19ti let, protože návyky a osobnostní rysy získané do této doby, u něj budou ve většině případů přetrvávat po celý jeho život.

Asi těžko by se v naší společnosti hledal někdo, kdo příležitostně neporušuje její normy nebo pravidla. Příčiny jsou různé, stejně jako způsoby jejich řešení. Jde-li o drobná porušení, postačují obvykle k nápravě pachatelů lehčí alternativy trestů, u závažnějších činů je potřeba volit tresty přísnější. Důležité je, aby člověk vždy nesl za své činy odpovědnost a pomocí trestu si uvědomoval své selhání, což by mu mohlo pomoci v budoucnu stejné chyby neopakovat.

---

¹ MAREŠOVÁ, A. *Kriminalita mládeže*. In *Trestní právo* 4/2005, s. 14.

Odpovědnost za protiprávní činy se nevyhýbá ani mládeži, jejíž problém s kriminalitou je všeobecně znám. Jedná se o závažný jev moderní doby, kterému je potřeba věnovat velkou pozornost. Podle statistik Ministerstva vnitra České republiky byl největší vzestup pachatelů z řad dětí a mládeže v devadesátých letech 20. století, kdy se v roce 1996 vyšplhal počet stíhaných osob mladších 18 let až na 23000. K postupnému poklesu začalo docházet od roku 1998, kdy bylo evidováno kolem 19373 osob, v roce 2001 celkem 18305 osob a v roce 2002 celkem 16442 pachatelů mladších 18 let. Jednalo se především o loupeže, krádeže aut nebo věcí z nich, krádeže jízdních kol a vloupání do obchodů.² Povzbuzujícím by mohlo být, že tento pokles trvá i nadále – v roce 2003 bylo stíháno 12706 osob, v roce 2004 celkem 9931 osob a v roce 2005 se jejich počet snížil na 8995 osob.³ Zde sehrává velice důležitou roli prevence, které se věnují nejen státní organizace, ale také soukromé a církevní organizace a sdružení, či různé nadace.

Pro mladé pachatele bývá typické, že ve většině případů páchají svou trestnou činnost bez promyšlené dlouhodobější přípravy. Používají nevhodné nástroje a úkryty pro lup, mají potřebu chlubit se svými činy mezi vrstevníky. Necháávají se svést náhle vzniklou situací nebo podnětem, velkou roli sehrává také soutěživost a touha po dobrodružství, adrenalinu. Mnohdy jednají neadekvátně, snaží se dosáhnout svých cílů za každou cenu a dělá jim problém se některých svých potřeb vzdát. Objektem zájmů se stávají módní a atraktivní věci – moderní oblečení, zbraně, počítače, videa, alkohol, vybavení aut, kola, motorky a spousta dalších věcí. V některých případech je hlavním důvodem jejich trestné činnosti potřeba získat prostředky na drogu nebo na hrací automaty.

Příčin kriminality mládeže je mnoho – rodina, vrstevnická parta, nuda, dědičnost a spousta dalších. Některé negativní vlivy společnosti mohou vést ke kriminalitě, i když nesouvisejí s psychickou poruchou ani se špatným výchovným působením rodiny. Mladiství kolem sebe vidí alkoholismus, mohou být svědky nemravného chování nebo být přímo sexuálně zneužiti. S násilnými činy se setkávají v televizi, ve filmech, v počítačových hrách, což je může začít svádět k nápodobě. Lhostejnost dospělých k tomuto jednání zvyšuje zpětně u mládeže touhu po dalších siláckých kouscích.

---

² NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2004.

³ Ministerstvo vnitra. *Statistiky – kriminalita*. [online]. [cit. 10.03.2006]. Dostupné z <<http://www.mvcr.cz/statistiky/kriminalita/htm>>.

Mladistvým bývají za jejich provinění ukládána výchovná opatření, ochranná opatření a trestní opatření podle zákona č.218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. Ochranná opatření se vykonávají formou ústavní péče, která má zajistit náležitou reedukaci svých chovanců. Poústavní péče, která má být návazná, jim pak pomáhá vyrovnat se se svým životem a vrátit se zpět do společnosti jako každý jiný člověk. Této péči se věnují většinou soukromé organizace, společenství nebo nadace, které pro své klienty připravují různé resocializační programy.

Cílem bakalářské práce je proniknout do rodinného prostředí mladých delikventů s poruchami chování, kteří se ocitli v ústavní péči z důvodu páchaní trestné činnosti a odhalit provázanost a funkčnost systému ústavní a následné péče o mládež s poruchami chování.

2 TEORETICKÉ ZPRACOVÁNÍ PROBLÉMU

2.1 Socializační proces jedince

Člověk přichází na svět jako biologické individuum, které se pomocí socializačního procesu stává bytostí lidskou.⁴ Tento proces probíhá nejen v dětství, ale přetrvává i v dospělosti a provází člověka celým jeho životem. Během socializace si každý osvojuje základní kulturní návyky, řeč, normy a hodnoty, s jejichž pomocí se může začlenit do určité společnosti a jejího života, učí se, co je správné a špatné, vhodné či nevhodné. Znamená to, že si prostřednictvím nápodoby a identifikace osvojuje určité sociální role (způsoby chování), které od něj jeho okolí očekává vzhledem k jeho věku, pohlaví a společenskému statusu.

Primární socializace probíhá v rodině pomocí rodinné výchovy, kdy se dítě učí orientovat v kulturním prostředí plném symbolů a společenských standardů, později na ní navazuje škola a v dospělosti pracovní organizace, ve kterých se člověk učí rolím pracovním. Se socializací je spojeno také utváření a vyvíjení sebepoznání, sebehodnocení, sebekoncepce a sebeuvědomění. Sebeuvědomění významně ovlivňuje chování, protože umožňuje člověku sebekontrolu a odpovědnost za své činy – je schopen poznat a hodnotit vlastní znalosti, chování, zájmy, ideály a motivy.⁵

2.2 Rodina a její významný vliv

Podle Jandourka⁶ je rodina forma „...*dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti...*“. Vyznačuje se společným bydlením, příslušností ke společné příbuzenecké linii a společnou produkcí a konzumováním statků. Odborníci rozlišují několik druhů rodin - rodinu nukleární, rozšířenou, primární, sekundární, neúplnou, nevlastní a spoustu dalších.

Při výchově dětí má rodina nezastupitelné místo, neboť pro ně představuje první model světa, podle kterého si vytváří vlastní identitu a sebepojetí. Poskytuje jim vzory k napodobování a identifikaci a také základní model sociální interakce a komunikace v malé sociální skupině. Způsob, jakým matka od narození s dítětem komunikuje,

---

⁴ NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha: ACADEMIA, 1999.

⁵ KOHOUTEK, R. a kol. *Základy sociální psychologie*. BRNO: CERM, 1998.

⁶ JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: PORTÁL, 2001, s.206.

určuje formy jeho chování, vnímání a myšlení. Utvářejí se citové mechanismy, mezi které patří strach, agrese nebo přichylnost a vzniká citová vazba významná pro jeho emoční rozvoj. Nedostatkem této vazby může dojít k negativnímu rozvoji empatie, svědomí, mravních postojů a schopnosti rozlišovat dobré a zlé. V prostředí, které ovlivňuje psychický a sociální vývoj dítěte negativně, narůstají sociálně patologické jevy jako kriminalita, projevy násilí a agresivity a různé druhy závislostí.⁷

Rodina má uspokojovat především biologické a psychické potřeby, má dítě socializovat, vychovat a připravit ho do života. Pro zdravý růst a zdárný vývoj dítěte je potřeba, aby vyrůstalo ve stálém, jemu srozumitelném a emočně vřelém prostředí. V prostředí, které nezná jen tresty, ale zároveň dokáže pochválit a povzbudit. Není přitom vůbec důležité, jestli se jedná o rodinu biologickou nebo rodinu náhradní, mnohem důležitější je, aby dobře fungovala. Děti potřebují, aby pro ně jejich rodiče mohli být vzorem, aby jim dávali svou lásku, radu a měli pro ně uznání a pochopení. Podle výchovy, která na něm bude uplatňována, bude v budoucnu přistupovat nejen sám k sobě, ale také ke svému okolí.

Nepostradatelnou roli ve výchově hraje také rodičovská autorita, která ovšem musí být přiměřená. Podle Matouška⁸ ten, „...*kdo chce být jako autorita přijímán, si musí roli autority zasloužit...*“. Kromě autority rodičovské rozeznáváme také autoritu starších sourozenců. Ta může nastupovat v období dospívání, kdy rodiče na roli autority rezignují nebo se snaží ji uplatňovat nepřijatelně. V dnešním světě existuje celá řada rodin, ve kterých se rodiče snaží svým dětem přibližovat, chovat se kamarádsky a autoritu zakládat na oboustranném respektu.

2.2.1 Vliv rodinných spojení na jednotlivce

V současnosti se za primární rodinné spojení považuje vztah matka-dítě. K osvojení společenských rolí používá dítě aliance s dospělými členy rodiny a se sourozenci. Nejvýznamnější je spojení mezi dítětem a rodičem stejného pohlaví, kdy se dítě učí nápodobou – s rodičem se identifikuje. Toto spojení mu pomáhá rozvíjet intelekt, učí se sociální inteligenci, morálnímu citění a rovněž regulovat své emoce.

---

⁷ JANSKÝ, P. *Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních*. 1. vyd. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 2004.

⁸ MATOUŠEK, O., MATULOVÁ, A., KOPOLDOVÁ, B., CHALUPOVÁ, J., HALÍK, T. *Práce s rizikovou mládeží*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996, s. 73.

Chybí-li v rodině chlapců otec, zvyšuje se tím riziko, že v období dospívání budou páchat trestnou činnost.

Velice důležité je také spojení mezi dětmi, které je učí solidaritě mezi vrstevníky a formuje roli partnera mezi spolužáky, kolegy, přáteli a v partnerských vztazích. Mezi prvorozeným a druhorozeným dítětem existují značné rozdíly – zatímco prvorozenec se orientuje spíše na svět dospělých, je senzitivní, svědomitý, vážný a orientuje se na studium, druhorozenec tíhne k vrstevníkům, se kterými snadněji vychází, je společenský, veselý, mírný a mnohem bezstarostnější a lehkomyšlnější.

Dítě, které nemá s kým uzavřít spojení, bývá deprivované. Opožďuje se ve vývoji řeči, zpomalí se rozvoj jeho intelektu, sociálních dovedností a bývá častěji nemocné. Nejvíce deprivovány bývají děti v ústavní péči, méně v domovech rodinného typu a nejlépe se daří dětem v pěstounské péči. Zdá se tedy, že nejideálnějším životem pro šťastnou budoucnost dětí je rodina úplná, ale ani toto není vždy záruka štěstí. V mnoha rodinách totiž nastává situace, kdy je dítě subdeprivováno tím, že k němu rodiče zaujímají negativní postoj, dostatečně si ho nevšímají.⁹

2.2.2 Rodina mladistvého delikventa

Rodina prochází v posledních letech obrovskými změnami. Mění se základní parametry rodiny (velikost, délka trvání úplné rodiny, doba zakládání rodiny, počet dětí), rozvodovost (rozdívá se nejen krátkodobá manželství, ale i manželství dlouholetá), mění se místo dítěte v rodině (mnohdy se dostává až na okraj zájmu a pozornosti rodičů), ubývá společně stráveného času. Dnešní rodina je více uzavřená a izolovaná, mění se její hodnotová orientace, životní úroveň. Narušení její integrity ovlivňuje také chudoba, drogy, zločinnost, zneužívání dětí a zánik tradičních morálních hodnot.¹⁰

V minulých letech platilo, že mladiství delikventi pocházeli převážně ze sociálně slabých, mnohdy rozpadlých rodin. Dnes podle Matouška¹¹ vystupují do popředí stále častěji mladiství delikventi z funkčních a dobře situovaných rodin. Jejich funkčnost samozřejmě může být pouze zdánlivá, ve skutečnosti se v nich mohou skrývat vážné vnitřní konflikty. Stále tedy platí, že pro rodiny problémových osob je charakteristická

⁹ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: SLON, 2003.

¹⁰ JANIŠ, K., SVATOŠ, T. *Rodina a otázky s ní související*. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 1998.

¹¹ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: SLON, 2003.

jejich neúplnost, která ovšem nemusí být způsobená pouze rozvodovostí - hitem moderní doby se stává soužití lidí bez uzavírání manželství. Na jedné straně tedy pochází problémová mládež z neúplných rodin, kterým se nedostává plná a vyvážená výchova a na straně druhé, z rodin dobře finančně zabezpečených, ve kterých však na ně rodiče nemají dostatek času.

Nezájem nebo nedostatek času ze strany rodičů způsobuje, že mládež tráví spoustu času bez jejich kontroly. Hledají svou identitu mimo rodinu, většinou ve vrstevnických skupinách a mají tak větší šanci dostat se do konfliktu se zákonem. Společně se potulují po ulicích, požívají alkohol, fetují, kouří, dopouštějí se vandalství, záškoláctví. Tráví dlouhé hodiny sledováním televizních pořadů, hraním počítačových her plných násilí a agrese a mnohdy se pak snaží napodobovat své idoly. Neuvědomují si, že realita skutečného života je úplně jiná, než ta jejich virtuální, a že napáchané škody se nedají napravit stisknutím příslušného tlačítka na klávesnici.

2.3 Poruchy chování

Hartl¹² popisuje poruchy chování jako narušené sociální vztahy k sobě nebo k druhým lidem, které vedou ke konfliktům a ke ztíženému společenskému soužití. Podle Mezinárodní klasifikace nemocí¹³ jsou charakterizovány „...*opakujícím se a trvalým obrazem dissociálního, agresivního a vzdorovitého chování...*“, kdy chování je extrémní, porušuje sociální očekávání přiměřené danému věku a je závažnější než obyčejná dětská nezbednost či rebelantství, se kterými se setkáváme v adolescenci. Aby se mohlo mluvit o poruše chování, je potřeba, aby se dissociální nebo kriminální činy opakovaly, aby takové chování bylo trvalé.

Klíma¹⁴ zase říká, že poruchy chování jsou jakousi formou a projevem porušených vztahů k výchově, které se však vyskytují nejen u sociálně narušené mládeže, ale i u dalších kategorií defektní mládeže. Podle společenské závažnosti je dělí na:

- **Asociální** – jedná se o chování, které neodpovídá společenské morálce, ale nedosahuje zatím ničení společenských hodnot. Většinou bývá orientováno

---

¹² HARTL, P. *Psychologický slovník*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství BUDKA, 1994.

¹³ Kol. *Duševní poruchy a poruchy chování: Popisy klinických příznaků a diagnostická vodítka*. Praha: Psychiatrické centrum, 1992, s. 232.

¹⁴ Kol. *Defektologický slovník*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978.

proti osobě původce, který se tímto vylučuje ze společnosti, ale ještě proti ní nevystupuje (patří sem hlavně záškoláctví, narkomanie, lhaní, útěky).

- **Antisociální** – protispolečenské chování, které svými důsledky společnost poškozují a mnohdy vede až k ohrožení či zničení života. Zahrnuje veškerá protispolečenská jednání, a to bez ohledu na věk, původ a intenzitu činu. Vyskytují se většinou ve skupině, protože ta delikventní činnost usnadňuje.

Asociální projevy dost často přerůstají v antisociální chování, nebo se s nimi prolínají.

Podle Vágnerové¹⁵ se jedná o odchylku socializace, kdy dítě není schopné respektovat běžné normy chování, které odpovídají jeho věku a za jejich porušení nepocítují vinu. Rozděluje poruchy chování na:

- **neagresivní** – jako jsou lži, záškoláctví, útěky a toulání, tedy poruchy, u kterých dochází k porušování sociálních norem, ale není zde přítomna agresivita, a
- **agresivní** – kde se k porušování sociálních norem přidává násilné porušování a omezování práv ostatních.

Mezi oběma typy není stanovena přesná hranice, v některých případech se různými způsoby kombinují. V dětském věku mohou mít přechodný charakter, ale může se jednat také o signály rozvíjející se poruchy osobnosti.

Všichni se shodují na tom, že má-li se jednat o skutečnou poruchu chování, je nutné brát v úvahu vývojový stupeň dítěte a toto nežádoucí chování musí trvat alespoň šest měsíců a déle. Mezi poruchy chování se řadí především lhaní, záškoláctví, útěky, toulání, krádeže a agresivní poruchy chování.

Příčin vzniku poruch chování existuje celá řada – může se jednat o dispozice genetické, biologické, ale velký vliv má také sociální prostředí, ve kterém dítě vyrůstá.

Genetické dispozice se začínají projevovat už v raném věku, a protože se jedná především o úroveň temperamentu, není jejich ovlivňování příliš účinné. Ve většině případů trpí stejnou dispozicí také některý z rodičů, takže děti nemají právě nejlepší vzor pro svůj další řádný vývoj.

Mezi biologické dispozice lze zařadit narušení struktury nebo funkcí centrální nervové soustavy v důsledku úrazu, zánětlivého onemocnění mozku nebo porodním postižením. Tyto důvody později vedou k narušenému sebeovládání, které způsobuje, že se děti nechají snadno vyprovokovat k neadekvátním reakcím.

---

¹⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. Praha: Karolinum, 1997.

2.4 Prevence poruch chování

Jak již bylo popsáno, v dnešní uspěchané době existuje řada jevů, které působí na mládež a které ji díky jejich vnímavosti velice ovlivňují. Je to především prudké životní a pracovní tempo, změny struktury rodiny, zvýšená emocionální zátěž a nedostatek času rodičů, kult komfortu a peněz, útoky masmédií na psychiku dětí od ranného věku, široká nabídka prostředků zábavy a zvyšující se nároky na celkovou přípravu mládeže pro život. Vzhledem k těmto skutečnostem se prevence stává oblastí, které by se měla věnovat velká pozornost. Aby mohla být účinná a pomohla snižovat vliv negativních jevů na mládež, musí být efektivně provázána. To znamená, že nestačí izolovaně sledovat jednotlivé problematiky (drogy, prostituci, delikvenci, působení masmédií, výchovné působení školy nebo rodiny), ale je potřeba poznat problémy uceleně v kontextu společenského vývoje.

Jak uvádí Kaiser,¹⁶ mezi prevencí kriminality lze zahrnout všechna opatření, jejichž účelem je snížení míry a váhy kriminality. Toho lze docílit omezením příležitostí podněcujících kriminalitu, působením na potencionální pachatele a celou veřejnost. Jde o snahu ztížit možnosti provedení zločinu ovlivňováním lidí a správným nasměrováním k životu bez porušování zákonů, norem a pravidel společnosti.

V České republice byl při Ministerstvu vnitra České republiky v roce 1993 zřízen Republikový výbor pro prevenci kriminality. Jedná se o meziresortní iniciační, koordinační a metodický orgán, jehož členy jsou především Ministerstvo vnitra, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Probační a mediační služba a mnoho dalších. Předmětem činnosti výboru je vytváření koncepce preventivní politiky vlády České republiky na mezinárodní úrovni a podpora její realizace na úrovni místní. Rozhoduje o přidělování finančních prostředků na projekty vytvářené v rámci jednotlivých preventivních programů Partnerství.¹⁷

Podle klientů, kterým jsou preventivní aktivity adresovány, rozlišujeme tři druhy prevence – prevenci primární, prevenci sekundární a prevenci terciární.

---

¹⁶ KAISER, G. *Kriminologie*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 1994.

¹⁷ Ministerstvo vnitra. *Republikový výbor pro prevenci kriminality*. [online].[cit. 15.04.2006]. Dostupné z <<http://www.mvcr.cz/prevence/system/rvppk/2.1.htm>>.

2.4.1 Primární prevence

Primární prevence je zaměřena na nejširší veřejnost, působí na každého - bez rozdílu stupně jeho kriminálního ohrožení nebo kriminální rizikovitosti. Hlavním cílem je působit na příčiny kriminality, tedy vytvořit optimální podmínky, aby mládež mohla být socializována podle představ dané společnosti. Z tohoto důvodu zahrnuje především výchovné, vzdělávací, volnočasové a poradenské aktivity. Zaměřuje se na využívání volného času dětí a mládeže, na možnosti sportovního a kulturního vyžití. Těžištěm prevence je především rodina a škola, odpovědnost pak spadá do působnosti rodiny, obce a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy podporuje programy zaměřené na prevenci násilí ve školách a školských zařízeních, podporuje aktivity volného času pro organizované i neorganizované děti a mládež, spolupráci školy s rodiči a veřejností. Obce a města přispívají k prevenci vybudováním dětských hřišť, sportovních plácků, skate a in-line areálů.

2.4.2 Sekundární prevence

Sekundární prevence zahrnuje preventivní aktivity zaměřené na kriminálně rizikové jedince a skupiny, u kterých lze očekávat, že se stanou pachateli nebo oběťmi trestné činnosti, na sociálně patologické jevy (různé druhy závislostí, záškoláctví, vandalismus) a na příčiny kriminogenních situací. Vzhledem k odborné náročnosti jednotlivých aktivit je za sekundární prevenci zodpovědné především Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Dobrovolnické centrum v Ústí nad Labem v rámci své činnosti nabízí sekundární prevenci formou „Programu PĚT-P“ a „Programu KOMPAS“.¹⁸

„**Program PĚT-P**“ je určen dětem ze sociálně slabého prostředí, dětem s vážnými konflikty v rodině, nebo těm, kteří mají nevhodné kamarády, jsou z jiné etnické skupiny nebo mají špatné školní výsledky. Pěti P je vyjádřeno přátelství, podpora, prevence, péče a pomoc. Cílovou skupinou jsou děti ve věku 8-15 let, kteří se chtějí dobrovolně zúčastnit. Jde o vztah jednoho dobrovolníka a jednoho dítěte, kteří spolu tráví dohodnutý volný čas podle svých představ.

---

¹⁸ Dobrovolnické centrum Ústí nad Labem. *Programy a projekty*. [online]. [cit. 15.04.2006]. Dostupné z <<http://www.dcul.cz/stranky/programy.htm>>.

„**Program KOMPAS**“ se opírá o kanadský program P.E.A.K. a je určen pro děti ve věku 8-15 let, které jsou ze sociálně slabých rodin, mají špatné školní výsledky, mluví jiným jazykem, jsou z jiné etnické skupiny nebo žijí jen s jedním z rodičů. Nabízí dětem zábavu, přátelství a hodnotné trávení volného času, kdy se 6 znevýhodněných dětí setkává se 2 vyškolenými dobrovolníky 1 týdně po dobu 5 měsíců.

2.4.3 Terciární prevence

Terciární prevence zahrnuje aktivity a opatření zaměřená na kriminálně narušené osoby (včetně recidivistů) a spočívá v resocializaci těchto osob. Sociální pracovníci pomáhají při získávání bydlení, vhodného zaměstnání, zajišťují sociální a rodinné poradenství.

V dnešní době již existuje celá řada resocializačních programů, jedním z nich je Resocializační program pro mladé „**ZAČÍT ZNOVU**“, který nabízí občanské sdružení SPIRÁLA v Ústí nad Labem. Program je určen pro mladé lidi ve věku 18-26 let, kteří jsou vytipováni ve spolupráci s Probační a mediační službou, Policií České republiky, soudem a sociálním odborem Statutárního města Ústí nad Labem a trvá 6 měsíců. Je zaměřen na motivaci pachatele k odpovědnosti za trestný čin, k akceptaci norem společnosti, na eliminaci následků nežádoucího chování, na snižování agresivity a posilování sociálních dovedností.¹⁹

2.5 Péče o mládež s poruchami chování

Náprava poruch chování v dětském věku úzce souvisí s jejich typem a prognózou, úspěch pak závisí na včasném podchycení v raných fázích problémů. Je třeba zvolit vždy komplexní, systematický a dlouhodobý přístup, pracovat nejen s mladistvým, ale i s jeho rodiči a dalšími zaangażovanými osobami.

Mezi metody, které bývají při nápravě poruch chování používány, patří především psychologické, pedagogické a sociální působení. Jednou z razantnějších forem nápravy je pak ochranná výchova.

---

¹⁹ SPIRÁLA, občanské sdružení Ústí nad Labem. *Resocializační program pro mladistvé s alternativními tresty „ZAČÍT ZNOVU*. [online]. [cit. 15.04.2006]. Dostupné z <<http://www.volny.cz/spirala.cki/>>.

Snahou naší veřejnosti je trestat všechny, kteří se dostanou do střetu se zákonem umístěním do věznic nebo výchovných ústavů. Matoušek naopak hledá alternativní řešení přístupu k trestání mládeže a zastává názor, že alternativní řešení by nemělo být chápáno jako trest, nýbrž by mělo být „...*pokusem o obnovení rovnováhy, jež byla porušena spácháním trestného činu...*“ a zároveň by mělo dojít k vyrovnání způsobených škod.²⁰ Jedním z řešení vidí zařazení provinilce do projektu „LATA“, jehož realizátorem je studentské sdružení LATA. Projekt vznikl v roce 1993 a jeho program je zaměřen na mladé lidi od 15-21 let. Každý klient dostane přiděleného svého vyškoleného dobrovolníka – vrstevníka, jehož autorita je pro něj mnohem přijatelnější, než autorita dospělého. Dvojice se schází jednou týdně v rozsahu 2-3 hodin po dobu půl roku a program si určuje sama. Díky tomu mohou být respektovány jak potřeby klienta, tak možnosti dobrovolníka - sport, zájmová činnost, pomoc při hledání práce, při studiu.

2.5.1 Důležité pojmy

<i>Poruchy chování</i>	takové projevy jedince, které se vymykají z průměrného chování dané věkové kategorie a posuzují se vždy z hlediska věkové normy, pohlaví, sociokulturního prostředí a situace
<i>Kriminalita</i>	úhrn činů uvedených v trestním zákoně
<i>Kriminalita mládeže</i>	jednání osob do věku 18 let, kterým došlo k překročení právních a společenských norem
<i>Delikvence</i>	antisociální chování, tedy chování, které porušuje sociální normy chráněné právními předpisy včetně přestupků a vztahuje se také na děti a mládež
<i>Mládež</i>	děti mladší 15 let a mladiství
<i>Dítě mladší 15 let</i>	ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku
<i>Mladistvý</i>	osoba ve věku od 15 do 18 let věku
<i>Provinění</i>	trestný čin spáchaný mladistvým
<i>Institute</i>	z latinského instituere (zřizovat), od 18. století dostává význam: zřízení pro veřejné, výchovné a jiné účely

²⁰ MATOUŠEK, O., MATULOVÁ, A., KOPOLDOVÁ, B., CHALUPOVÁ, J., HALÍK, T. *Práce s rizikovou mládeží*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996, s. 59.

Organizace	plánovitá koordinace skupinových aktivit směřujících ke společnému cíli
Ústav	instituce, ve které skupina profesionálů pečuje o skupinu handicapovaných lidí, dočasná nebo trvalá náhrada domova
Resocializace	opětovná socializace u člověka propuštěného z dlouhodobé ústavní péče
Reedukace	převýchova, snaha rozvinout nevyvinuté osobnostní vlastnosti nebo je pozměnit společensky žádoucím směrem
Integrace	součinnost různých psychických procesů

2.5.2 Ochranná výchova

Ochranná výchova je ochranným opatřením, které může být v trestním řízení uloženo pouze mladistvému. Od 1.1.2004 se neukládá podle trestního zákona, ale podle § 22 zákona č.218/2003 Sb., zákona o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů. Aby mohla být ochranná výchova uložena již v průběhu řízení, je potřeba souhlasu mladistvého. V případě, že mladistvý s uložením ochranné výchovy nesouhlasí, může být uložena až po vyslovení „viny“ soudem.

Hlavním smyslem uložení ochranné výchovy je především to, aby byla v zájmu mladistvého a pomohla k zajištění jeho náležité výchovy, tedy aby „...*kladně ovlivnila duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a chránila společnost před páčáním provinění mladistvými*...“²¹. Soud se k jejímu uložení může rozhodnout v případě, že:

- o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a tento nedostatek se nedá odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, ve které žije,
- jeho dosavadní výchova byla zanedbaná, nebo
- prostředí, ve kterém žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy

a nepostačuje uložení některého z výchovných opatření, jako je dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení nebo napomenutí s výstrahou.

Uložená ochranná výchova trvá tak dlouho, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle však do dovršení osmnáctého roku věku. Soud ji ovšem může ve zvláštních případech prodloužit až do dovršení jeho devatenáctého roku. Pokud není ochrannou výchovu

²¹ Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

možno vykonat ihned, nařídí soud do jejího zahájení nad mladistvým dohled probačního úředníka. Během výkonu se může kdykoliv změnit na výchovu ústavní a naopak.

Ochrannou výchovu lze v některých případech uložit také dítěti mladšímu patnácti let. Jedná se především o případy, kdy dítě starší dvanácti let spáchalo čin, za který zákon dovoluje uložení výjimečného trestu. Soud pro mládež pak rozhodne o jejím uložení rozsudkem. V jiných případech může být uložena také dítěti mladšímu patnácti let, jestliže její uložení odůvodňuje povaha spáchaného činu jinak trestného a nemůže-li být jinak zajištěna jeho řádná výchova. Je-li potřeba, může být dítěti uloženo několik opatření současně.

Výkon ochranné výchovy sledují podle zákona č.359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Dohlízejí především na rozvoj duševních a tělesných schopností dětí, sledují, zda trvají důvody pobytu v zařízení a zjišťují vývoj vztahů mezi rodiči a dětmi. Zaměstnanci obecního úřadu dítě jednou za 6 měsíců navštěvují a hovoří s ním bez přítomnosti zaměstnanců zařízení. Ústavní zařízení musí obecní úřady informovat o nadcházejícím propuštění dítěte ze zařízení, informovat je o útěku dítěte ze zařízení a o jeho přemístění do jiného ústavu.²²

2.5.3 Speciální výchovná zařízení pro výkon ochranné výchovy

V padesátých letech dvacátého století byla v České republice vytvořena jednotná síť ústavů pro děti a mládež. Zakládaly se záchytné dětské domovy a dětské domovy se zvýšenou výchovnou péčí, záchytné domovy mládeže a výchovné ústavy pro mládež. Postupně však docházelo k jejich organizačním úpravám, protože toto rozdělení nebylo dostačující. V sedmdesátých letech byla vytvořena nová struktura ústavů, která zahrnovala:

- diagnostické ústavy pro děti,
- diagnostické ústavy pro mládež,
- dětské výchovné ústavy,
- dětské výchovné ústavy se zvýšenou péčí,
- výchovné ústavy pro mládež,

---

²² Zákon č.359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

- výchovné ústavy pro mládež se zvýšenou výchovnou péčí.²³

Vzhledem k tomu, že ani toto rozdělení nebylo dostačující, byl přijat nový zákon č.109/2002 Sb., o výkonu ústavní a ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, který začal platit od 1.7.2002. Podle tohoto zákona se ochranná výchova vykonává v:

- **Dětských domovech se školou** – zde jsou umístováni děti od 6 let až do ukončení povinné školní docházky (Dětský domov se školou Hamr na Jezeře, Dětský domov se školou Kostomlaty pod Milešovkou, Dětský domov se školou Boletice nad Labem a další),
- **Výchovných ústavů** – zde jsou umístovány děti starší 15 let, které mají ukončenou povinnou školní docházku, nebo děti starší 12 let, u kterých se projevují tak závažné poruchy chování, že nemohou být umístěny v dětských domovech se školou (Výchovný ústav Pšov, Výchovný ústav Buškovice, Výchovný ústav a Dětský domov se školou Boletice nad Labem, Výchovný ústav a Dětský domov se školou Kostomlaty pod Milešovkou a další).²⁴

Hlavní funkce ústavů je možné shrnout do tří bodů:

- **Podpora a péče** je v popředí zařízeních poskytujících náhradu za nefunkční nebo chybějící rodinu (dětské domovy, ústavy pro svobodné matky).
- **Léčba, výchova a resocializace** se vyskytuje v nemocnicích, v zařízeních pro rizikovou mládež. Společným úsilím je snaha, aby klient opustil ústav v jiném stavu, než v jakém do něj byl přijat.
- **Omezení, vyloučení a represe** je v popředí ve věznicích, v zařízeních s nedobrovolným pobytem. Kdyby tato zařízení neexistovala, byla by společnost ohrožena kriminálními osobami...²⁵

Dlouhodobý pobyt v ústavech v mnoha případech způsobuje dobrou adaptaci na umělé ústavní podmínky, což je závažné riziko, které po propuštění snižuje schopnost adaptace na život mimo ústav. Člověk si zvykne na určitý pravidelný servis, který za něj vykonávají jiní (praní, vaření...), řídí se předepsaným programem,

²³ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003.

²⁴ Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

²⁵ MATOUŠEK, O. *Ústavní péče*. 2. vyd. Praha: SLON, 1999.

pohybuje se v omezeném prostoru ústavu a stýká se pouze s omezeným počtem spolubydlících stejného pohlaví a nepočetným týmem odborníků. Žije v jakési ulitě a nemá přehled o běžném civilním životě, neumí si poradit se spoustou nových situací. Z těchto důvodů je třeba, aby existovala provázanost mezi ústavní a poustavní péčí, byla funkční a především všem lehce dostupná.

Po propuštění z ústavu má člověk spoustu času, který nedokáže smysluplně trávit. Proto je nutné vytvářet poustavní péči, která by všem pomohla překlenout dobu mezi ústavním a samostatným životem.

2.5.3.1 Diagnostický ústav

Diagnostický ústav je první institucí, do které mládež po uložení ochranné výchovy soudem přichází. Vyhláška č.334/2003 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, rozděluje diagnostické ústavy na 3 skupiny:

- ***Dětský diagnostický ústav*** – pečuje o chlapce a děvčata, kteří nemají ukončenou povinnou školní docházku – je jich celkem 9 a nachází se v Liberci, v Hradci Králové, v Českých Budějovicích, v Plzni, v Praze 4, v Dobřichovicích, v Brně, v Bohumíně a v Olomouci,
- ***Diagnostický ústav pro mládež*** – pečuje o děti, které mají ukončenou povinnou školní docházku - jsou celkem 4 a nachází se v Praze 2 (určen pouze pro chlapce), v Praze 4 (určen pouze pro dívky), v Brně a v Ostravě,
- ***Zařízení pro děti – cizince*** - které má působnost pro celou Českou republiku.

V diagnostickém ústavu svěřenci pobývají zpravidla 8 týdnů, během kterých probíhá jejich komplexní vyšetření. Toto vyšetření zahrnuje diagnostické, vzdělávací, terapeutické, výchovné a sociální činnosti, na jejichž základě je zpracována komplexní diagnostická zpráva s návrhem programu rozvoje osobnosti dítěte. Po ukončení komplexního vyšetření jsou svěřenci, kteří nemají ukončenou povinnou školní docházku, umístěni do dětského domova se školou a svěřenci, kteří povinnou školní docházku ukončenou mají, jsou předáni do výchovného ústavu. Při umisťování

do příslušného zařízení se vždy dbá na to, aby dítě bylo co nejbližší bydliště osob, které jsou odpovědné za jeho výchovu nebo zákonných zástupců.²⁶

2.5.3.2 Dětský domov se školou

Jak již bylo uvedeno, do dětských domovů se školou bývají zařazeny děti, které opouští diagnostický ústav a nemají ukončenou povinnou školní docházku.

Vzhledem k tomu, že dětské domovy se školou pečují nejen o děti s uloženou ochrannou výchovou, ale také děti s nařízenou ústavní výchovou, jsou rozdělovány do samostatných oddělení. S dětmi se pracuje v rodinných skupinách, kterých může být v jednom areálu zřízeno až 6. Každou skupinu tvoří 5-8 dětí různého věku a pohlaví a vždy se dbá na to, aby sourozenci byli zařazeni do stejné skupiny.

Děti navštěvují školu, která je součástí dětského domova a „...realizuje vzdělávací proces a osvojování dovedností s ohledem na typ poruchy a problém dítěte...“²⁷ Výchovná činnost se řídí plánem činnosti a obsahuje výchovu pracovní, tělesnou, výtvarnou, hudební, rozumovou, estetickou a mravní.

Po ukončení povinné školní docházky jsou děti, u kterých pokračují závažné poruchy chování a nemohou se z těchto důvodů vzdělávat ve střední škole mimo zařízení, přerazeni do výchovného ústavu.

2.5.3.3 Výchovný ústav

Výchovné ústavy poskytují dlouhodobou péči dětem starším 15 let, v některých případech také dětem starším 12 let, jestliže nemohou být pro závažné poruchy umístěny v dětských domovech se školou. Děti jsou rozděleny do výchovných skupin, které tvoří 5-8 dětí. Při zařazování do skupin se i přes nedostatečnou diferenciaci jednotlivých zařízení přihlíží k jejich výchovným, vzdělávacím a zdravotním potřebám.

Při výchovných ústavech může být zřízena speciální střední škola nebo odborné učiliště, ve kterých se děti připravují na budoucí povolání.

Práce s dětmi zahrnuje komunitní práci s velkou skupinou dětí a dospělých, skupinovou práci vychovatelů s menší skupinou dětí (výchovnou, zájmovou

---

²⁶ Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zřízeních, ve znění pozdějších předpisů.

²⁷ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana (kriminologický pohled na terciární prevenci)*. Praha: Vydavatelství PAČR, 2005, s. 120.

a terapeutickou) a individuální práci s jednotlivci (tréninkové programy, sezení s rodinou, individuální pohovory, kontrakty). Součástí práce s dětmi je také výstupní program, do kterého se zařazují jeden až dva měsíce před ukončením ústavní výchovy.²⁸

2.6 Poústavní péče

Česká republika prošla v posledních letech řadou významných změn, které ovlivnily dosavadní způsob života mnoha lidí. Po roce 1989 se začal rozvíjet nevládní neziskový sektor zaměřený na všechny formy pomoci, čímž se otevřely nové možnosti pro nadace, občanská, charitativní a církevní sdružení či organizace, které poskytují sociální pomoc a služby různým sociálním skupinám obyvatelstva. Začala vznikat „společenství“, která svou aktivitu směřují do oblasti sociální prevence a resocializace a snaží se pomáhat jedincům, kteří se dostali do konfliktu se zákonem.²⁹

Jednou z takových služeb je poústavní péče. Jejím hlavním cílem je začlenit propuštěného z ústavního zařízení do společnosti a dosažení změn jeho postojů, zvýšení jeho odpovědnosti v jednání a v rozhodování. Pomoci propuštěným řešit prvotní problémy a těžkosti, naučit je samostatně žít, postarat se sám o sebe, orientovat se alespoň v základních věcech společnosti, ale také jim pomoci překonat zábrany vůči ostatním lidem a najít vhodné zaměstnání. Mnozí z nich se totiž po propuštění nemohou, nebo ani nechtějí, vrátit do svých rodin, chybí jim informace a zkušenosti s během společnosti, které ostatní lidé považují za samozřejmé. Mnohdy nemají ani přátele, kteří by jim situaci pomohli řešit.

Efektivita poústavní péče závisí na typu zvoleného resocializačního programu, na přístupu personálu ke klientovi a samozřejmě i na klientovi samotném. Záleží na jeho schopnostech využívat své racionální kapacity při řešení náročných životních situací, na sociálně komunikativních dovednostech v jednání na úřadech, v zaměstnání, a především v rodině. Velice důležitý je také přístup společnosti jako celku k těmto lidem a snaha jim pomoci, i když se nechovali v souladu s jejími pravidly a zákony. Je potřeba, aby si jednotlivá společenství mezi sebou navzájem vyměňovala své nabyté poznatky, zkušenosti a osvědčené programy.

---

²⁸ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003.

²⁹ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana (kriminologický pohled na terciární prevenci)*. Praha: Vydavatelství PAČR, 2005.

2.6.1 Organizace a projekty pomáhající integraci

Podle Černíkové³⁰ poskytují nadace, občanská, charitativní a církevní sdružení a organizace různé druhy sociální pomoci, které se dají rozdělit na tři základní skupiny:

A. **poskytování materiální pomoci** – jedná se především o poskytování jídla, oblečení...

- **Český červený kříž**
kontaktní adresa: Ústí nad Labem, Thomayerova 591/2
telefon/fax: 475 209 762
e-mail: n.cernohorska@volny.cz
- **Oblastní charita Ústí nad Labem**
kontaktní adresa: Ústí nad Labem, Štefánkova 1
telefon/fax: 475 225 185, mobil: 604 242 706
e-mail: usti@dchltm.cz

B. **poskytování poradenské pomoci** – poskytování rady v situaci nouze, krize....

- **DIAKONIE Českobratrské církve evangelické - Středisko křesťanské pomoci v Praze**
Linka důvěry DIAKONIE
telefon: 222 514 040, mobil: 608 004 444
Denní krizová služba – nízkoprahové zařízení
kontaktní adresa: Praha 2, Belgická 22
telefon: 222 521 912, mobil: 777 734 173, 728 047 416
e-mail: sos@diakoniec.cz
- **Krizové centrum „MOST“**
kontaktní adresa: Praha 9 – Prosek, Čakovická 51
telefon: 02-6897929, 02-6846275
e-mail: most@praha.czcom.cz
- **Sdružení Linka bezpečí**
kontaktní adresa: Praha 8, Ústavní 91/95
telefon: 800 155 555
- **Internetová poradna „Mezi námi“**
Internetová adresa: www.mezinami.cz/poradna/
- **Linka důvěry „MODRÁ LINKA“**
telefon: 549 241 010, mobil: 608 902 410

Oddělní podpory nestátních sociálních služeb Odboru péče o občany Magistrátu města Ústí nad Labem zveřejnilo na svých internetových stránkách (www.usti-nad-labem.cz) aktualizovaný Katalog sociálně zdravotních služeb pro rok 2006, kde mohou

---

³⁰ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana (kriminologický pohled na terciární prevenci)*. Praha: Vydavatelství PAČR, 2005.

nejen lidé v nouzi najít mnoho cenných informací o poskytovaných službách v Ústí nad Labem a okolí.

C. **poskytování sociální péče** – jedná se o ubytování, stravování, osobní hygienu, zdravotní péči a integrativní program.

Rozsah poskytovaných sociálních služeb upravuje zákon č.108/2006 Sb., o sociálních službách, kde jsou uvedené služby napomáhající zabránit sociálnímu vyloučení. Jedná se především o azylové domy, domy na půl cesty, kontaktní centra, krizovou pomoc, nízkoprahové denní centra, nízkoprahové zařízení pro děti a mládež a další.

Velký kus práce v této důležité etapě každého mladého člověka opouštějícího ústavní výchovu odvádí kurátoři pro mládež a kurátoři pro dospělé. Opouští-li ústav mladistvý ještě před dovršením 18 let věku, vrací se většinou zpět ke své původní rodině. Po dosažení zletilosti ovšem stojí před rozhodnutím, zda se vrátí do prostředí, ze kterého byl nucen odejít do výchovného ústavu, nebo zda se vydá cestou neznámou a pokusí se osamostatnit. Aby však přechod z jednoho prostředí „relativně známého“ do prostředí zcela „netušeného“ nebyl až tak velkým šokem, začínají kurátoři pro mládež své svěřence připravovat na civilní život již 6 měsíců před jejich propuštěním. Během této doby jim pomáhají zajistit bydlení a zaměstnání, a to cestou právě různých resocializačních programů.

2.6.1.1 Domy na půl cesty

Název těchto zařízení „dům na půl cesty“ vznikl z anglického výrazu „half-way house“ a jejich funkce je chápána jako „most“ mezi nestandardními podmínkami různých ústavních zařízení a „životem v otevřené společnosti“. První takové zařízení vzniklo v České republice v roce 1992 v Javorníku – Travné, další v roce 1995 v Hrochově Týnci. V současné době jich funguje zhruba 25 a zakladateli jsou především neziskové organizace a charita.³¹

Domy na půl cesty poskytují na omezenou dobu ubytování mladým lidem opouštějícím ústavní péči (dětský domov, výchovný ústav), kteří nemají zázemí

---

³¹ NADACE CIVILIA. *Historie vzniku domů na půli cesty v České republice*. [online].[cit. 10.10.2006]. Dostupné z <<http://www.civilia.cz/historiedpc.html>>.

v rodině, nebo se po ukončení ústavní péče nemohou vrátit zpět do trvalého bydliště, případně se jim nepodaří ihned najít vlastní bydlení. Klienti na bydlení a stravu přispívají, částka je různá.

Personál zařízení jim pomáhá s obstaráváním dokladů, s hledáním trvalého bydlení a zaměstnání.

Domy na půl cesty využívané v Ústeckém kraji:

■ Dům na půl cesty v Litoměřicích

Dům na půl cesty v Litoměřicích byl dán do provozu v roce 2001 a slouží pro potřeby Ústeckého, Libereckého a Karlovarského kraje. Je určen pro mladé lidi ve věku od 18-23 let, kteří se po skončení pobytu v dětských domovech a výchovných ústavech nemohou vrátit ke své původní rodině. Ubytování může být poskytnuto celkem 11 klientům (ve 3 dvoulůžkových a 5 jednolůžkových pokojích), kteří však musí hradit měsíčně nájemné ve výši 2.000,- Kč. Délka pobytu je omezena na 18 měsíců (v případě potřeby lze prodloužit o dalších 6 měsíců) a jeho průběh tvoří 3 fáze resocializačního programu:

- *fáze zkušební* – trvá 2 měsíce a slouží jako doba „na rozmyšlenou“ pro ubytovaného, zda bude chtít zůstat v zařízení i nadále,
- *fáze tréninková* – trvá 10 měsíců a klient plně využívá prvky programu
- *fáze socializační* – trvá 6 měsíců a je zaměřena na soustavnou přípravu na odchod.³²

Kromě ubytování je klientům nabízena také spolupráci při hledání zaměstnání, poradenství, vzdělávací programy formou povinně volitelných kurzů a křesťanské poradenství. Během pobytu jsou vedeni k samostatnosti pomocí vzdělávacích programů a tréninkem sociálních dovedností. Učí se zde také samostatné přípravě jídla, udržování pořádku, praní prádla a nakupování.³³

Kontaktní adresa: Dům na půl cesty, Pražská 14, Litoměřice

- telefon/fax: 412 731 101
- ředitel/vedoucí – Marcela Husarová, DiS.
- e-mail: dpc.ltm@seznam.cz

³² NADACE CIVILIA. *Dům na půli cesty v Litoměřicích*. [online]. [cit. 10.10.2006]. Dostupné z <<http://www.civilia.cz/dpcelitomerice.html>>.

³³ BETHEL – Dům křesťanské pomoci v Litoměřicích. *Dům na půli cesty*. [online]. [cit. 10.10.2006]. Dostupné z <<http://www.bethel.cz/sekce.php?sekce=7>>.

■ **Dům na půl cesty Nikolas v Chomutově**

Dům na půl cesty Nikolas, Kamenný Vrch 4307, Chomutov

- telefon/fax: 474 656 900
- e-mail: cilchomutov@seznam.cz

2.6.1.2 Azylový dům

Azylové domy vznikají zpravidla ve velkých městech. Jedná se o režimová zařízení, která svým klientům poskytují přechodné ubytování, možnosti uspokojení osobní hygieny. Služby, které jsou poskytovány za úplatu, obsahují stravu, pomoc při prosazování práv a zájmů, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti. Sociální pracovníci, kteří v azylových domech pracují, poskytují klientům rady ohledně řešení jejich sociální situace a napomáhají při hledání vlastního bydlení a vhodného zaměstnání.

Azylové domy využívané v Ústeckém kraji:

■ **Azylový dům Samaritán v Ústí nad Labem**

Azylový dům Samaritán v Ústí nad Labem je zařízením pro muže a ženy bez domova ve věku od 18-60 let. Ubytování pro muže má dvoustupňový charakter – nejprve jsou umístěni v noclehárně (ta má 20 míst a charakter nouzového ubytování), později, při projevení snahy o zlepšení své situace, mohou být přemístěni do ubytovny (13 míst). Ženám je k dispozici 5 míst na ubytovně, ale musí mít zajištěný pravidelný příjem a snahu spolupracovat. V rámci pobytu jsou klientům nabízeny 4 druhy programů – sociální, pracovní, rekreační a duchovní.³⁴

Kontaktní adresa: Ústí nad Labem, Štefánkova ul.1

- telefon: 474 601 805
- vedoucí: Vlasta Kopsová

■ **Azylový dům Osek**

Azylový dům Osek, K.H.Borovského 311, Osek

- telefon: 417 822 161
- vedoucí: Nikolová Světlana
- internet: www.charitamost.cz

---

³⁴ Diecézní charita Litoměřice. *Azylový dům Samaritán*. [online]. [cit. 10.10.2006]. Dostupné z <<http://www.dchltm.cz/sluzby.php?id=a>>.

■ **Azylový dům Duchcov**

Azylový dům Duchcov, Nádražní 9, Duchcov

- telefon: 417 533 124
- vedoucí: Vojtková Jindřiška
- internet: www.charitamost.cz

■ **Azylový dům Litoměřice**

Azylový dům, Marie Pomocné 48, Litoměřice

- telefon: 416 732 303
- vedoucí: Soukupová Pavla
- e-mail: ad@fchltn.cz
- internet: dchltn.cz

■ **Azylový dům – Naděje, pobočka Litoměřice**

Naděje, pobočka Litoměřice, Želetická 706/11, Litoměřice

- telefon: 416 797 511
- vedoucí: Slavíček Aleš
- e-mail: Litoměřice@nadeje.cz
- internet: www.nadeje.cz

■ **Emauzský dům Most**

Emauzský dům Most, L.Štúra 2504, Most

- telefon: 476 707 160
- vedoucí: Stríž Tomáš
- e-mail: emauzy.most@volny.cz
- internet: www.emauzy.org

2.6.1.3 Nízkoprahová denní centra

Nízkoprahová denní centra jsou zařízení, která poskytují terénní služby osobám bez přístřeší. Jedná se o pomoc při osobní hygieně nebo poskytování podmínek k osobní hygieně, poskytování nebo zajišťování stravy a pomoc při uplatňování práv, zájmů a obstarávání osobních záležitostí.

Nízkoprahová denní centra využívaná v Ústeckém kraji:

■ **Nízkoprahové denní centrum v Litoměřicích**

Azylový dům v Litoměřicích provozuje nízkoprahové denní centrum pro osoby po ukončení ústavní a ochranné výchovy v okrese Litoměřice. Jedná se o zařízení

pro muže i ženy ve věku od 18-70 let, které formou ambulantní služby poskytují hygienický servis, charitní šatník, pomoc při uplatňování na trhu práce a volnočasové aktivity. Provoz zařízení je denně od 8:00 hod do 19:00 hod.³⁵

Kontaktní adresa: Azylový dům, Marie Pomocné 48, Litoměřice

- telefon: 416 732 303
- vedoucí: Soukupová Pavla
- e-mail: ad@fchltm.cz
- internet: dchltm.cz

2.6.1.4 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní nebo terénní služby dětem od 6-26 let, které jsou ohrožené společensky nežádoucími jevy. Služby se poskytují anonymně a jejich cílem je zlepšit kvalitu života ohrožených dětí, naučit je lépe se orientovat v sociálním prostředí a řešit jejich nepříznivou situaci.

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež využívaná v Ústeckém kraji:

■ Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež „Žijeme spolu“ Rumburk

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež „Žijeme spolu“ v Rumburku je ambulantním zařízením pro osoby v krizové situaci ve věku od 6-26 let. Cílovou skupinu jsou především osoby po ukončení ústavní a ochranné výchovy, osoby s jinými závislostmi, příslušníci národnostních menšin a osoby ohrožené provozováním prostituce. Zařízení nabízí volnočasové aktivity – keramickou dílnu, truhlářskou dílnu, hudební a taneční kroužek. Cílem zařízení je poskytovat pomoc a podporu, motivovat ke změně způsobu života. Provoz zařízení je úterý-pátek od 13:00 hod do 18:00 hod.³⁶

Kontaktní adresa: Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež „Žijeme spolu“

Sukova 1055, Rumburk

- telefon: 412 332 774
- vedoucí: Hozdekova Alena
- e-mail: farni.charita@raz-dva.cz
- internet: www.dchltm.cz; www.rumburk.cz

³⁵ Adresář zařízení sociálních služeb. *Azylový dům Litoměřice – nízkoprahové denní centrum*. [online]. [cit. 20.02.2007]. Dostupné z < <https://sluzbyprevence.mpsv.cz/index.php?id=71&zpr=13&krj=12&obc=&slu=21&idp=100&ses=>>.

³⁶ Adresář zařízení sociálních služeb. *Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež „Žijeme spolu“*. [online]. [cit. 20.02.2007]. Dostupné z <<https://sluzbyprevence.mpsv.cz/index.php?id=71&zpr=13&krj=12&obc=&slu=22&idp=224&ses=>>>.

2.6.1.5 WHITE LIGHT I., občanské sdružení

Občanské sdružení pro léčbu drogových závislostí a pomoc lidem ohroženým sociálním vyloučením WHITE LIGHT I. poskytuje ucelený a provázaný systém služeb pro uživatele drog a jejich blízké a pro osoby v obtížných životních situacích. Své sídlo má v Ústí nad Labem, ale působí na celém území České republiky.

Sociálně právní agentura WHITE LIGHT I. Ústí nad Labem poskytuje od 1. ledna 2006 postpenitenciární péči a probační programy v rámci intenzivního resocializačního programu „Šance 06“, a to v Ústí nad Labem a v Teplicích. Tento program je zaměřen na osoby opouštějící ústavní výchovu a osoby v péči kurátorů a probačních úředníků. Hlavním cílem je pomoci těmto lidem začlenit se zpět do života společnosti, omezit možnost jejich sociálního vyloučení a pomocí účinné prevence snížit riziko návratu k problémovému způsobu života. Během programu klienti prochází jednotlivými úseky, které na sebe navazují a vzájemně se prolínají. Hlavní metodou je individuální a skupinová práce s klienty. Individuální práce se zaměřuje především na podporu změny v oblastech, se kterými není klient subjektivně spokojen a v rámci skupinové práce se využívá metod založených na teoretické bázi aktivního sociálního učení.³⁷

Kontaktní adresa:

- Sociálně právní agentura WHITE LIGHT I. - Šance 06, Ústí nad Labem, Drážďanská 106
  - telefon: 475 200 058, mobil: 602 378 306
  - e-mail: sance06-ul@whitelight1.cz
- Sociálně právní agentura WHITE LIGHT I. - Šance 06, Teplice – Trnovany, Doubravská 122/5
  - mobil: 602 378 309
  - e-mail: sance06-tp@whitelight1.cz

---

³⁷ WHITE LIGHT I. *Sociálně právní agentura – Šance 06*. [online]. [cit. 10.10.2006]. Dostupné z <<http://www.whitelight1.cz/pp.php?s=program>>.

3 PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část bakalářské práce byla zaměřena na mladistvé chlapce se závažnými poruchami chování, kterým byla soudem uložena ochranná výchova z důvodu páčáním trestné činnosti.

Průzkum byl proveden ve Výchovném ústavu Děčín VI – Letná, Slovanská 968/22, kde jsou umístěni chlapci se závažnými poruchami chování ve věku 15-18 let. Celková kapacita zařízení je celkem 54 žáků, v současné době není naplněna.

3.1 Cíl praktické části

Cílem průzkumu, který byl proveden ve Výchovném ústavu Děčín VI – Letná, bylo zjistit charakteristiku rodinného prostředí, ze kterého mladiství delikventi do výchovného ústavu přichází a preferenci hodnot v jejich rodinách.

3.2 Stanovení předpokladů

Předpoklad č. 1

Předpokládáme, že více než 60 % chlapců, kteří se zúčastnili průzkumu, bude pocházet z neúplných rodin.

Předpoklad č. 2

Předpokládáme, že 60 % chlapců, kteří se zúčastnili průzkumu, pochází z rodiny, která má tři a více dětí.

Předpoklad č. 3

Předpokládáme, že 80 % zkoumaných chlapců pochází z rodin, ve kterých převládají materiální hodnoty nad hodnotami citovými.

3.3 Popis zkoumaného vzorku a použité metody

Průzkumu se zúčastnili všichni přítomní chlapci ve věku 15–17 let. Jednotlivé věkové kategorie byly zastoupeny takto - 3 chlapci ve věku 15 let, 7 chlapců ve věku 16 let a 10 chlapců ve věku 17 let, celkem bylo 20 respondentů. Nejčastěji zastoupenou skupinou byla skupina 17letých respondentů - 50 %, průměrný věk respondentů byl 16 let.

K získání informací byly použity dvě metody - obsahová analýza spisové dokumentace a dotazník.

K obsahové analýze spisové dokumentace byla použita spisová dokumentace, která je vedena na každého klienta výchovného ústavu, a která zaručuje potřebnou věrohodnost zpracovávaných dat. Dokumentace obsahuje podrobné zprávy zpracované kurátorem pro mládež, který má největší přehled o rodinných poměrech klientů, dále zde jsou různé zprávy psychologů, vychovatelů výchovného ústavu, rozhodnutí soudů o nařízení ústavní výchovy nebo uložení ochranné výchovy.

Dotazník byl určen přímo pro chlapce z výchovného ústavu a měl formu **anonymního dotazníku**, neboť byla nutná pravdivost a otevřenost respondentů. Anonymita nevyvolává obavy, že dojde k pozdější konfrontaci za projevené názory a mohou se tak promítnout skrytá přání a dosavadní zkušenosti. Dotazník byl rozdělen do tří částí, každá část byla zaměřena na určitou oblast rodiny:

- ***I.Část***   - *vztah k rodinnému prostředí*
- ***II.Část***   - *rodičovská výchova*
- ***III.Část***   - *vlastní názor na rodinu*

Zvolené otázky měly formu uzavřených otázek, na které respondenti odpovídali výběrem z nabízené škály odpovědí a formu otevřených otázek, na které se odpovídalo volně podle názoru respondentů.

3.4 Získaná data a jejich vyhodnocení

3.4.1 Obsahová analýza spisové dokumentace

Obsahová analýza spisové dokumentace byla zaměřena na zjištění charakteristiky rodinného prostředí mladistvých delikventů z Výchovného ústavu Děčín VI – Letná. Při zjišťování dat se vycházelo převážně ze zpráv, které na své klienty vypracovali kurátoři pro mládež. Pozornost byla věnována rodinnému prostředí, ze kterého klienti do výchovného ústavu přišli, počtu sourozenců, zaměstnanosti rodičů a formálnímu vztahu rodičů. Bohužel ze spisové dokumentace nebylo možné zjistit vzdělání rodičů, což by jistě byl velice zajímavý údaj.

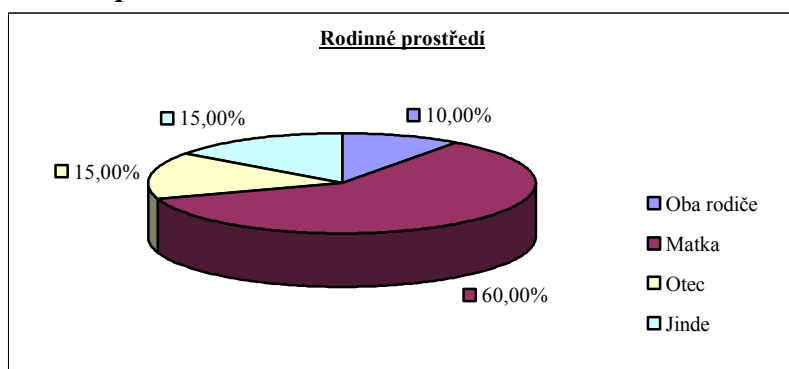
Tabulka č.1 – „Přehled sledovaných ukazatelů – popis vzorku“

Klient	Jméno	Věk	Rodinné prostředí	Počet sourozenců	Zaměstnanost rodičů		Formální vztah rodičů
					Matka	Otec	
1	Milan	17	matka	2	ne	výkon trestu odnětí svobody	manželé-nežijí spolu
2	Radek	15	prarodiče	1	ano	ne	svobodní-nežijí spolu
3	Ladislav	16	pěstouni	1	ne	výkon trestu odnětí svobody	svobodní-nežijí spolu
4	František	17	pěstouni	3	ano	ne	druh-družka
5	Lukáš	17	matka	3	ano	ne	svobodní-nežijí spolu
6	Václav	15	matka	2	ne	ne	rozvedení
7	Lukáš	16	matka	1	ano	ne	rozvedení
8	Martin	15	matka	2	ano	ano	rozvedení
9	Josef	16	matka	2	ano	ano	svobodní-nežijí spolu
10	Ludvík	17	matka	3	invalidní důchod	invalidní důchod	svobodní-nežijí spolu
11	Miroslav	17	matka	2	ano	ne	manželé-nežijí spolu
12	Marek	16	matka	3	ano	ne	rozvedení
13	Miroslav	17	oba rodiče	2	ano	ano	manželé
14	Horác	17	otec	1	ne	ne	rozvedení
15	Tomáš	17	otec	1	ne	ano	rozvedení
16	Ladislav	17	matka	3	ano	ano	rozvedení
17	Slavomír	17	otec	1	ne	ano	rozvedení
18	Patrik	16	matka	1	ano	ano	rozvedení
19	Michal	16	matka	3	ne	výkon trestu odnětí svobody	manželé-nežijí spolu
20	Patrik	16	oba rodiče	1	ano	ano	manželé

U zkoumaného vzorku bylo zjištěno, že 60 % klientů žije pouze se svou matkou a 15 % klientů žije pouze s otcem. U pěstounů nebo prarodičů žije 15 % klientů a s oběma rodiči žije pouze 10 % klientů.

Pro harmonický vývoj osobnosti je důležitá spousta předpokladů. Jedním z nich může být úplnost rodiny, což se potvrdilo i v provedeném průzkumu, kdy pouze 10 % klientů žije s oběma rodiči. Naopak tři čtvrtiny klientů (75 %) žijí jen s jedním z rodičů, což může vyvolat delikventní chování z důvodu chybějícího vzoru autority, přísnosti a angažovanosti ve výchově.

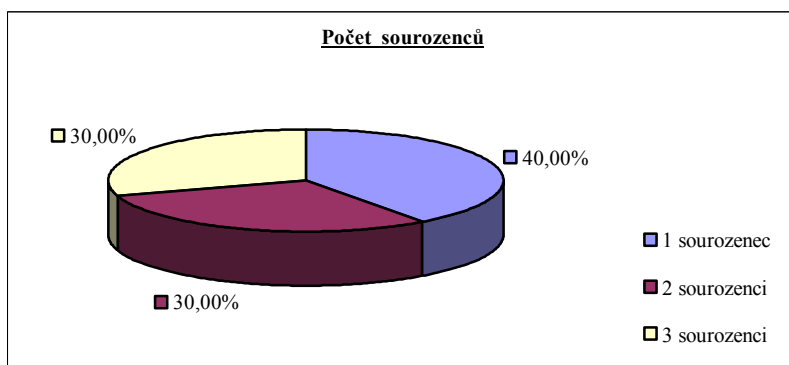
Graf č.1 – „Rodinné prostředí“

Dalším sledovaným ukazatelem byl počet dětí v rodině, kdy se nabízela otázka, zda rodiče se zvyšujícím se počtem sourozenců přestávají dbát o jejich výchovu či nikoliv. Ukázalo se, že 40 % klientů má pouze jednoho sourozence, 30 % klientů má 2 sourozence a stejný počet (také 30 %) má 3 sourozence.

Z tohoto poznatku by se dalo usuzovat, že s vyšším počtem dětí v rodině přestává být jejich výchova důsledná a dostačující. Problémovější jsou tedy početnější rodiny, naopak ani jeden klient nepochází z rodiny, kde by byl jedináčkem.

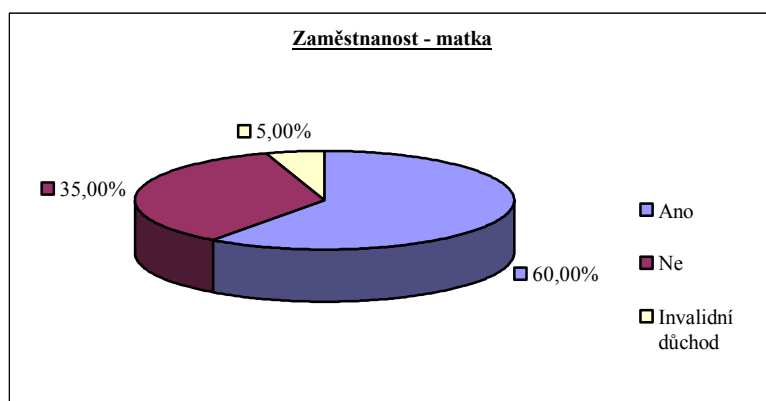
Graf č.2 – „Počet sourozenců“

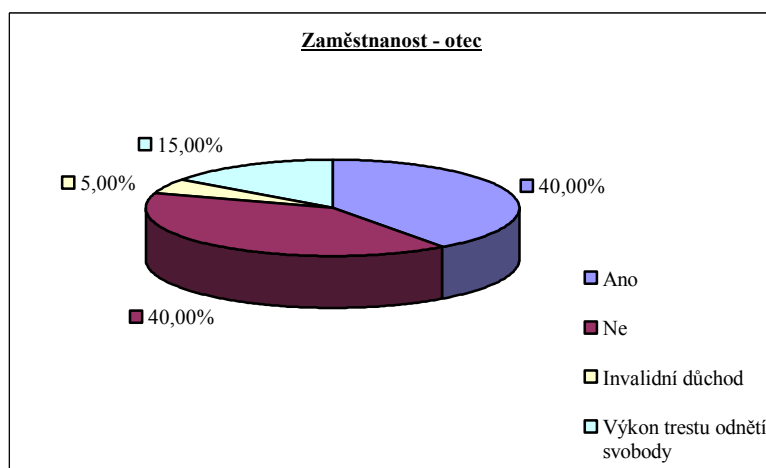
Neméně zajímavou skutečností byla zaměstnanost rodičů. Zatímco matka byla zaměstnána u 60 % klientů, otec byl zaměstnán pouze u 40 % klientů. Pozitivní na tomto zjištění bylo, že 70 % chlapců pocházelo z rodiny, kde jsou finanční prostředky získávány prací - u 30 % klientů byli zaměstnáni oba rodiče a u 40 % klientů byl zaměstnán alespoň jeden z rodičů. Znamená to, že ač chlapci ve většině případů žijí jen s jedním z rodičů, mohou si do budoucna odnést jednu kladnou vlastnost – mít zájem být zaměstnán. Nezaměstnanost obou rodičů byla zjištěna u 30 % klientů.

U pracujících matek převládala povolání typu: dělnice, šička, pokojská, servírka, účetní..., a u pracujících otců převládala povolání typu: řidič, zedník, skladník, strážný, úředník...

Graf č.3 – „Zaměstnanost – matka“

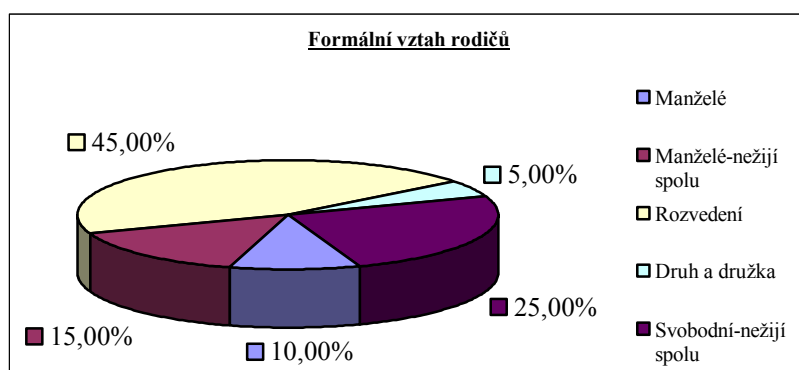
Graf č.4 – „Zaměstnanost – otec“

Při zjišťování formálních vztahů rodičů (zda spolu žijí ve společné domácnosti jako manželé nebo jsou rozvedeni, případně zda žijí jako druh-družka či jsou svobodní a společně nežijí) bylo zjištěno, že 85 % rodičů spolu nežije a pouhých 15 % rodičů sdílí společnou domácnost a vychovávají společně své děti.

Rozvedené manželství se objevovalo nejčastěji, a to ve 45 % případů. 25 % rodičů bylo svobodných a nežilo společně a 15 % rodičů sice byli manželé, ale ve společné domácnosti nežili, a to u většiny případů z důvodu výkonu trestu odnětí svobody jednoho z rodičů. V manželském svazku a společné domácnosti žilo pouze 10 % rodičů a 5 % rodičů společně hospodařilo jako druh-družka.

Graf č.5 – „Formální vztah rodičů“

3.4.2 Dotazník

3.4.2.1 I.Část – vztah k rodinnému prostředí

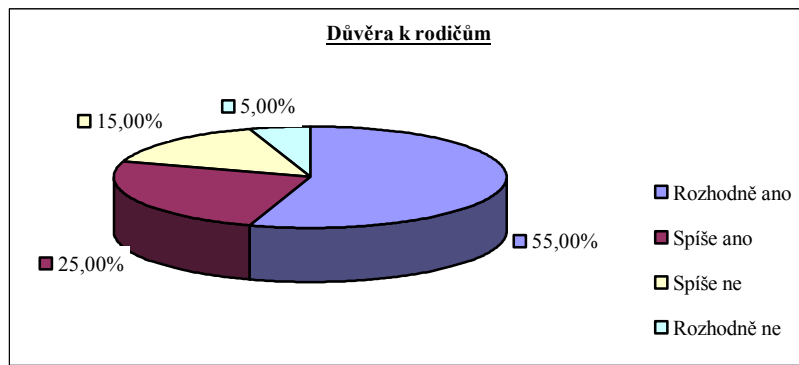
Prvním zkoumaným okruhem byl osobní vztah chlapců ke své rodině, především jejich důvěra k rodičům, názor na jejich vlastnosti, ale také citové vazby mezi chlapci a rodinou a zjištění, jaká hodnota je pro chlapce nejdůležitější.

Otázka č.1 – Důvěřuješ svým rodičům?

Na otázku se odpovídalo výběrem ze čtyř nabízených možností odpovědí - „rozhodně ano“, „spíše ano“, „spíše ne“ a „rozhodně ne“. Otázka směřovala ke zjištění, zda chlapci skutečně důvěřují svým rodičům či nikoliv.

Bylo zjištěno, že více jak tři čtvrtiny z celkového počtu chlapců svým rodičům důvěřují - 55 % vybralo možnost „rozhodně ano“ a 25 % možnost „spíše ano“. Rodičům nedůvěřuje pouze 20 % chlapců, kteří zvolili odpověď „spíše ne“ nebo „rozhodně ne“.

Graf č.6 – „Důvěra k rodičům“

Otázka č.2 – Kterých vlastností si na rodičích nejvíce ceníš?

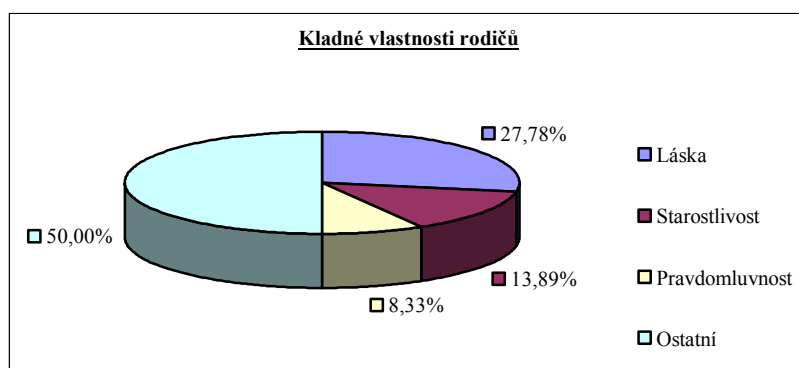
Na otázku se odpovídalo volně, každý měl vyjmenovat tři vlastnosti rodičů, které jsou z jeho pohledu nejdůležitější a jím osobně nejvíce ceněny. Cílem otázky bylo zjistit, zda jsou rodiče svým chováním příkladem pro své děti.

Bylo zjištěno, že 85 % chlapců u svých rodičů alespoň jednu kladnou vlastnost našlo. Nejčastěji zmiňovanou odpovědí a ceněnou vlastností byla láska, která byla uvedena ve 27,78 % případů. Druhou nejceněnější vlastností byla starostlivost – 13,89 %

a třetí pravdomluvnost – 8,33 %. Pod 50 % ostatních vlastností se skrývají vlastnosti, které se opakovaly pouze jednou nebo dvakrát (upřímnost, soucit, pozornost, zkušenost, čestnost...), což se pro výchovu jeví jako pozitivní a užitečné. Naopak 15 % chlapců je přesvědčeno, že jejich rodiče žádnou kladnou vlastnost nemají a v odpovědi uvedlo „žádnou“.

Z uvedených odpovědí je vidět, že chlapci oceňují zájem rodičů a nějaké dobré vlastnosti si pro svůj život osvojit od rodičů mohou. V případě chlapců, kteří u svých rodičů nenašli žádnou vlastnost, kterou by dokázali ocenit, to může znamenat, že jejich rodiče pro ně nejsou kladným příkladem, a tím pádem asi ani těmi pravými rádci a pomocníky v životě.

Graf č.7 – „Kladné vlastnosti rodičů“

Otázka č.3 – Které vlastnosti rodičů se Ti nelíbí?

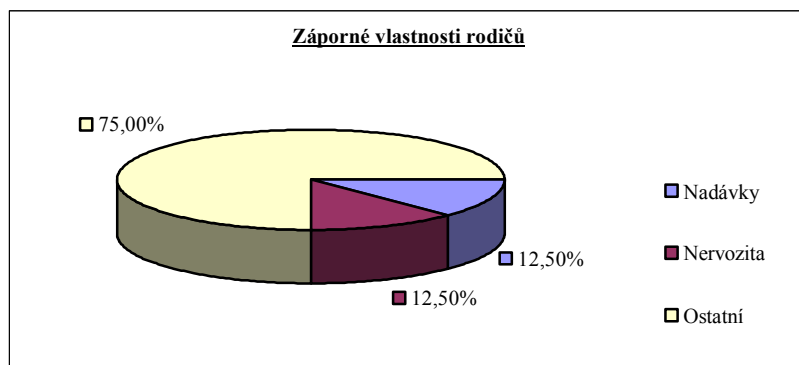
Na otázku se odpovídalo také volně, každý měl vyjmenovat tři vlastnosti rodičů, které jsou podle jeho názoru negativní a na rodičích se mu nelíbí. Cílem otázky bylo zjistit, zda chlapci mají reálný pohled na život a vnímají některé vlastnosti rodičů jako negativní.

Bylo zjištěno, že 70 % chlapců zastává názor, že jejich rodiče mají některou z negativních vlastností, což by mohlo ukazovat na skutečnost, že chlapci jsou schopni rozlišovat dobré a špatné. Nejčastěji citované byly nadávky (12,5 %) a nervozita (také 12,5 %). Zbývajících 75 % negativních vlastností zahrnovalo vlastnosti jmenované pouze jednou nebo dvakrát (lež, bezohlednost, přísnost, chování, kouření...). Zajímavé bylo, že někteří chlapci zařadili mezi vlastnosti, které se jim na rodičích nelíbí starostlivost, uklízení a rozhodnost, což nutí k zamyšlení nad jejich osobností a žebříčkem jimi uznávaných hodnot. Nikdo neuvedl alkohol nebo drogy, přestože

ve spisové dokumentaci bylo u některých rodičů nadměrné požívání alkoholických nápojů poznamenáno. Překvapivě 30 % chlapců z celkového počtu uvedlo, že jejich rodiče nemají žádnou vlastnost, která by se jim jevila jako negativní.

Graf č.8 – „Záporné vlastnosti rodičů“

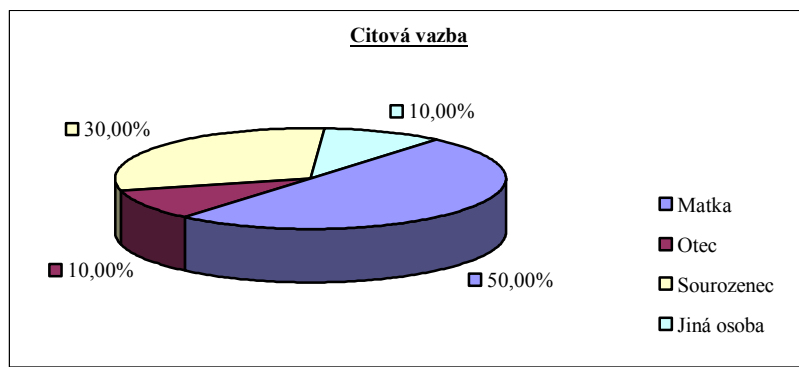

Otázka č.4 – Koho z rodiny máš nejraději?

Na otázku se odpovídalo výběrem ze čtyř nabízených možností odpovědi - „matku“, „otce“, „sourozence“ a „jiného člena rodiny“. Chlapci měli vybrat jednu z možností a napsat, proč si vybrali právě tuto osobu. U možnosti „jiného člena rodiny“ měli kromě důvodu napsat také o jakou osobu se jedná. Cílem otázky bylo zjistit, ke kterému členu rodiny mají chlapci nejbližší vztah a proč.

Bylo zjištěno, že celá polovina chlapců (50 %) má nejbližší vztah ke své matce. Tato odpověď se dala očekávat, neboť z dříve popsanych zjištění vyplynulo, že matka je přítomna v 70 % domácností chlapců. Jako důvod uváděli, že je jim matka nápomocna, je chápavá a má je ráda. Druhým nejoblíbenějším členem rodiny byli sourozenci, které uvedlo 30 % chlapců, důvodem byla jejich vzájemná láska a náklonnost. Jiné členy rodiny uvedlo celkem 10 % dotazovaných chlapců, vyjmenováni byli babička, dědeček a důvod – nejsou falešní, vždy je podrží. Stejný počet chlapců (10 %), uvedlo jako nejoblíbenějšího člena rodiny otce. Zajímavé je, že zatímco u matky, sourozenců a jiných osob chlapci uvedli důvod, proč mají tyto osoby nejraději, u otce ho neuvedl ani jeden.

Graf č.9 – „Citová vazba“

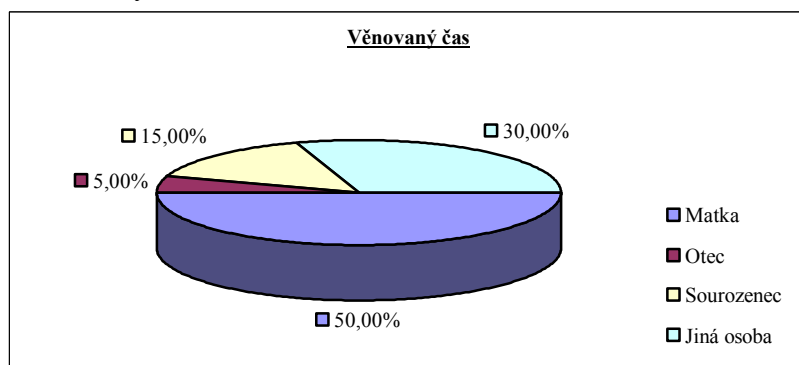

Otázka č.5 – Koho se Ti doma nejvíce věnoval?

Na tuto otázku se opět odpovídalo výběrem ze čtyř nabízených možností odpovědí - „matka“, „otec“, „sourozenec“ a „jiná osoba“. U možnosti „jiná osoba“ měli chlapci uvést, o jakou osobu se jedná. Cílem otázky bylo zjistit, jaký zájem mají rodiče o své děti, o jejich volný čas nebo studijní povinnosti.

Polovina všech dotázaných (50 %) odpověděla, že nejvíce času jim věnovala matka. Opět to může být dáno skutečností, že matka byla zastoupena ve většině zkoumaných rodin. Otce uvedlo pouhých 5 % chlapců, což je k počtu otců přítomných ve společných domácnostech (25 %), poměrně málo. Mohlo by to znamenat, že otcové se o své děti příliš nestarají a důvodem nemusí být pouze to, že žijí odděleně. Sourozenecké vazby se projevily u 15 % chlapců, ve všech případech se jednalo o chlapce, kteří v předchozích otázkách odpověděli, že svým rodičům nedůvěřují.

Graf č.10 – „Věnovaný čas“

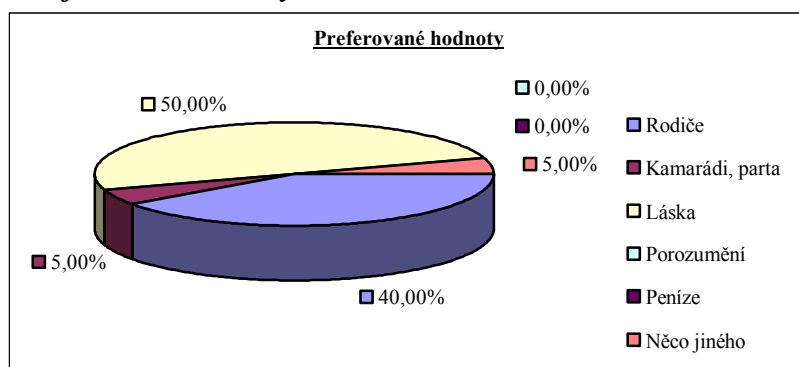

Otázka č.6 – Co je pro Tebe nejdůležitější?

Na tuto otázku se opět odpovídalo výběrem ze šesti nabízených možností odpovědí - „rodiče“, „kamarádi,parta“, „láska“, „porozumění“, „peníze“ a „něco jiného“. U možnosti „něco jiného“ měli chlapci konkrétně uvést co. Cílem otázky bylo zjistit, jak se vliv rodiny promítne do preferovaných hodnot zkoumaných chlapců a jaké postavení zaujmou vrstevnické party.

Nejvyšší uznávanou hodnotou byla láska, kterou uvedlo 50 % chlapců. Druhou uznávanou hodnotou byli rodiče - 40 % a o třetí místo se dělily hodnoty kamarádi, parta – 5 % a něco jiného – také 5 % (bylo uvedeno - školu). Hodnoty peníze a porozumění neuvedl nikdo. Bylo tedy zjištěno, že rodiče zaujímají v životě chlapců poměrně důležité místo a mají na ně důležitý vliv. Hodnotu rodiče uvedli chlapci, kteří rodičům důvěřují, mají je nejraději a rodiče jim věnovali nejvíce času. Hodnota láska vítězila u chlapců, kterým se rodiče sice věnovali, ale téměř polovina chlapců jim nevěří a nejraději mají své sourozence. Zároveň z průzkumu vyplynulo, že u sledovaných chlapců kamarádi a parta významný vliv nemají.

Graf č.11 – „Preferované hodnoty“

3.4.2.2 II.Část – rodičovská výchova

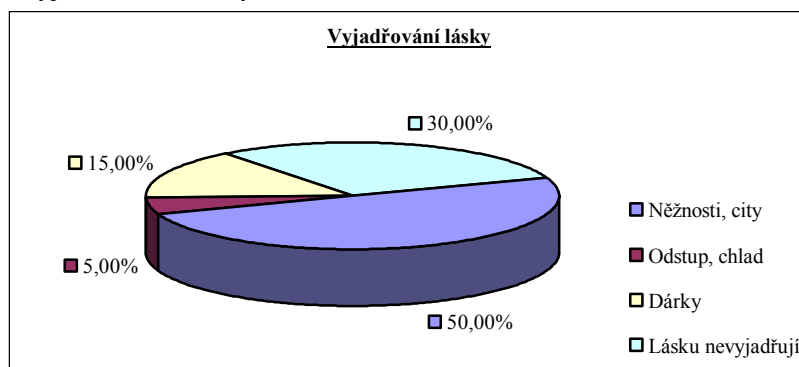
Druhým zkoumaným okruhem byla rodičovská výchova, kdy se zkoumaly především způsoby odměňování a trestání v rodinách a zájem rodičů o problémy chlapců a jejich školní prospěch.

Otázka č.1 – Jakým způsobem Ti rodiče vyjadřují svoji lásku?

Na otázku se odpovídalo výběrem ze čtyř nabízených možností odpovědí - „něžnostmi, city“, „odstupem, chladem“, „dávají mi dárky“ a „svoji lásku mi nevyjadřují“. Cílem otázky bylo zjistit, jak rodiče vyjadřují svou lásku a náklonnost a zda dávají najevo city, nebo zda jsou k chlapcům naopak citově chladní.

Bylo zjištěno, že více jak polovina rodičů dotazovaných chlapců svou lásku vyjadřovat umí. 50 % chlapců uvedlo jako způsob vyjadřování lásky něžnostmi a city a 15 % dárky. Velmi špatným výchovným prostředím je takové, kde jdou všechny city stranou. Bohužel 35 % chlapců v takovém prostředí žije - odstupem a chladem lásku vyjadřuje 5 % rodičů a 30 % rodičů z celkového počtu dotazovaných lásku svým dětem nevyjadřuje vůbec. Nejvíce lásku vyjadřují rodiče chlapců, kteří jako nejdůležitější věc ve svém životě uvedli právě „rodiče“ nebo „láska“. V případě rodičů, kteří svou lásku nevyjadřují, se jednalo o rodiče, kterým chlapci nedůvěřují a mezi jejich nejmilejší osoby patří sourozenci nebo prarodiče.

Graf č.12 – „Vyjadřování lásky“

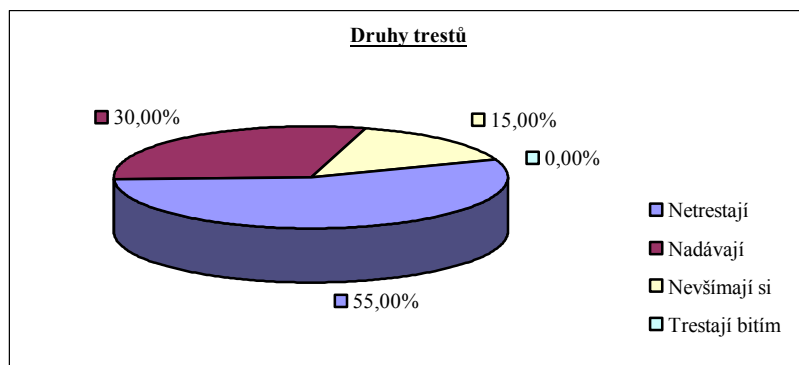
Otázka č.2 – Jaké tresty rodiče nejčastěji používají?

Na otázku se opět odpovídalo výběrem ze čtyř nabízených možností odpovědí - „netrestají mě“, „nadávají mi“, „nevšímají si mě“ a „bijí mě“. Cílem otázky bylo zjistit, jaké tresty rodiče uplatňují na dětech za jejich prohřešky a zda používají nepřiměřené tresty.

Bylo zjištěno, že 55 % rodičů chlapce netrestá vůbec, 30 % je trestá nadávkami a 15 % rodičů trestá chlapce tím, že si jich nevšímá. Překvapivě nikdo z rodičů nepoužívá jako nástroj trestu bití. Z těchto výsledků se dá vyvodit závěr, že chlapci žijí

ve dvou rozdílných rodinných prostředích. Jedno se vyznačuje tím, že rodiče prohřešky přechází a nenásleduje žádný trest a druhé se vyznačuje tím, že více než polovina trestajících rodičů si neví s výchovou potomků rady a volí jako trest nevšímavost. Důvod, proč nikdo z chlapců neuvedl jako druh trestu bití, ač předtím uváděli, že nejčastější negativní vlastností rodičů je nervozita a nadávky, může znamenat, že se i přes anonymitu dotazníku styděli fyzické tresty přiznat.

Graf č.13 – „Druhy trestů“

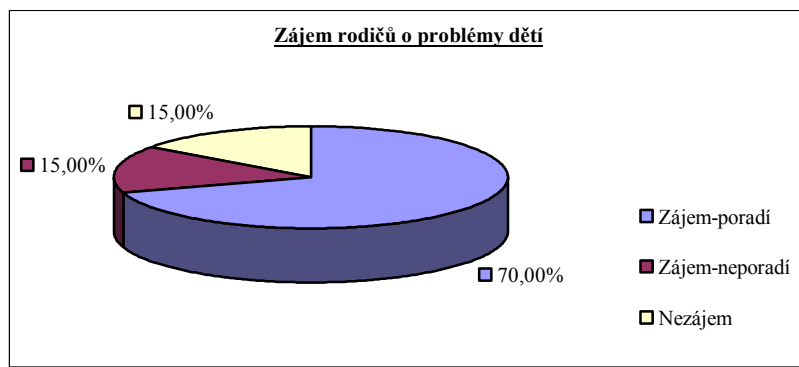

Otázka č.3 – Zajímají se rodiče o tvé problémy?

Na otázku se odpovídalo výběrem ze tří nabízených možností odpovědí - „vyslechnou mě a poradí mi“, „vyslechnou mě, ale neporadí mi“ a „mé problémy je nezajímají“. Cílem otázky bylo zjistit, zda se rodiče zajímají o problémy chlapců a zda jsou nápomocni při řešení problému, se kterými si chlapci nevědí rady.

Překvapivě 85 % chlapců uvedlo, že se jejich rodiče zajímají o to, co je trápí, přičemž 70 % nejen vyslechnou, ale zároveň jim i poradí, jak problém řešit, zatímco 15 % rodičů sice potomky vyslechnou, ale drahocenné rady se nedočkají. Největší zájem projevovali rodiče, kterým chlapci důvěřují a kteří je netrestají, což může být i jeden z důvodů, proč se jim chlapci svěřují. Pouhých 15 % z celkového počtu chlapců uvedlo, že se rodiče o jejich problémy nezajímají.

Graf č.14 – „Zájem rodičů o problémy dětí“

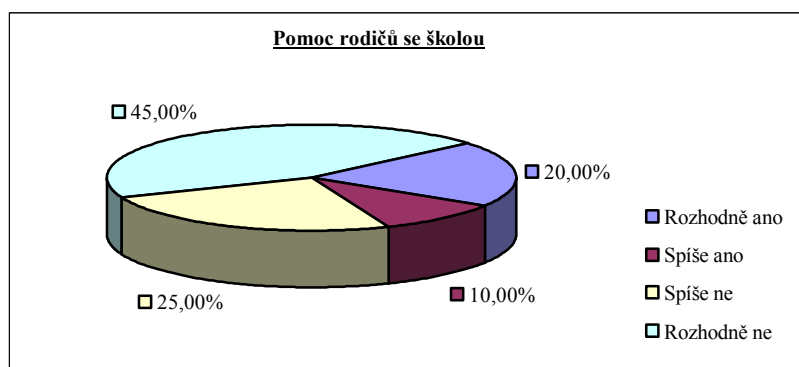

Otázka č.4 – Pomáhali Ti rodiče s přípravou do školy?

Na otázku se odpovídalo výběrem ze čtyř nabízených možností odpovědí - „rozhodně ano“, „spíše ano“, „spíše ne“ a „rozhodně ne“. Cílem otázky bylo zjistit, zda se rodiče zajímají o školní činnost chlapců nebo zda záškoláctví, se kterým se mnozí potýkali a které bylo často důvodem jejich umístění do výchovného ústavu, můžeme přisoudit jejich nezájmu.

Bylo zjištěno, že o školní přípravu a prospěch chlapců se zajímalo pouhých 30 % rodičů, zbývajícím 70 % bylo jedno, zda jejich synové navštěvují školní zařízení a nezajímali se ani o školní prospěch. Toto zjištění je zajímavé, protože 85 % chlapců v předchozí otázce uvedlo, že se rodiče o jejich problémy zajímají a ve většině případů jim i poradí. Mohlo by to tedy znamenat, že záškoláctví rodiče za problém nepovažují.

Graf č.15 – „Pomoc rodičů se školou“

3.4.2.3 III.Část – vlastní názor na rodinu

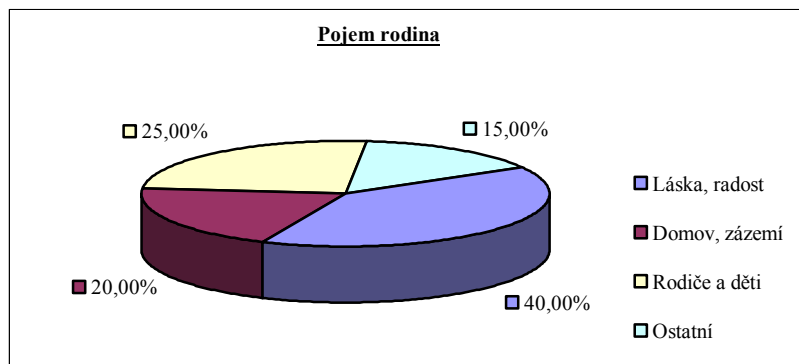
Třetím zkoumaným okruhem byl vlastní názor na rodinu a na rodičovskou výchovu. Snahou této části bylo zjistit, zda chlapci převzou vzorce chování svých rodičů a budou si v dospělosti počínat stejně jako oni.

Otázka č.1 – Co si představuješ pod pojmem rodina?

Na tuto otázku se odpovídalo volně podle toho, co každý chlapec cítí. Cílem otázky bylo zjistit, co si chlapci pod pojmem rodina vlastně představují.

Všichni dotazovaní chlapci našli pro pojem rodina něco pozitivního. Nejčastější odpovědí byla láska a radost – 40 %, domov a zázemí – 20 %, rodiče a děti – 25 % a ostatní (např.potřeba, poklad, atd.) – 15 %. Znamená to, že pojem rodina mají chlapci spojen většinou s hezkými věcmi a je pro ně určitě důležitou součástí života, bez ohledu na zkušenosti, které si odnášejí z rodiny, ve které se narodili a vyrůstali.

Graf č.16 – „Pojem rodina“

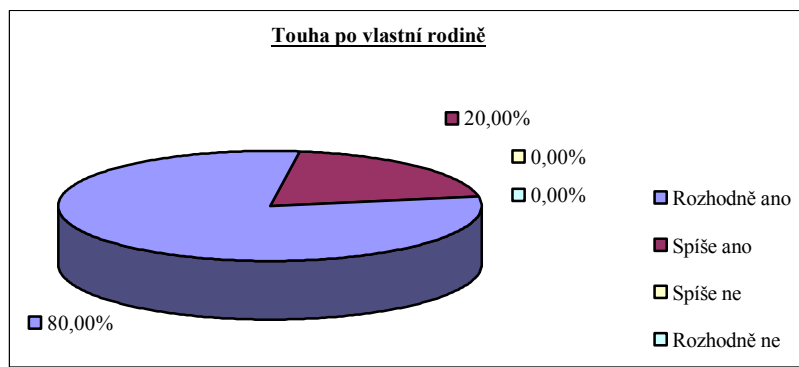

Otázka č.2 – Chtěl bys v budoucnu založit vlastní rodinu?

Na otázku se odpovídalo výběrem ze čtyř nabízených možností odpovědí - „rozhodně ano“, „spíše ano“, „spíše ne“ a „rozhodně ne“. Cílem otázky bylo zjistit, zda původní rodina působila na chlapce natolik negativně, že si svou vlastní nebudou chtít založit.

Z odpovědí jasně vyplynulo, že všichni chlapci plánují v budoucnu založení své vlastní rodiny a nikoho neodradila zkušenost s rozvodem rodičů.

Graf č.17 – „Touha po vlastní rodině“

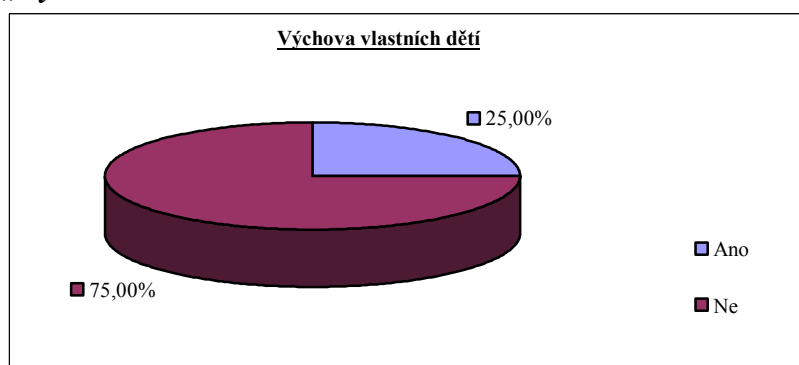

Otázka č.3 – Chtěl bys jednou vychovávat své děti tak, jak vychovávali rodiče Tebe?

Na otázku se odpovídalo výběrem ze dvou nabízených možností odpovědi - „ano“ a „ne“. Při volbě odpovědi „ano“, měli chlapci napsat proč a u odpovědi „ne“ uvést, co by změnili. Cílem otázky bylo zjistit, zda chlapci považují výchovu, kterou na nich uplatňovali rodiče za dobrou a zda ji budou uplatňovat v budoucnu na svých vlastních dětech.

Bylo zjištěno, že tři čtvrtiny chlapců – 75 % s výchovou rodičů nesouhlasí a rozhodně nebudou chtít stejným způsobem vychovávat své potomky. Všichni se shodli na tom, že je potřeba změnit spoustu věcí, především pak způsob výchovy, aby se jejich děti nedostaly do výchovného ústavu jako oni. Naopak 25 % chlapců zastává názor, že je rodiče vychovali dobře a stejným způsobem chtějí vychovávat své děti.

Graf č.18 – „Výchova vlastních dětí“

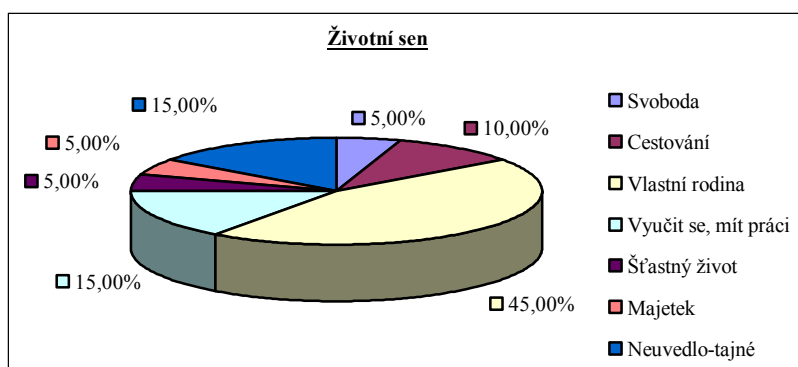

Otázka č.4 – Máš nějaký životní sen, který by sis chtěl jednou splnit?

Na tuto otázku se odpovídalo opět volně a chlapci zde měli prostor pro vyjádření svých přání a toho, co od budoucnosti očekávají.

Z odpovědí vyplynulo, že každý má něco, čeho by chtěl v životě dosáhnout, co chce dokázat. O svůj sen nebo přání bylo ochotno se podělit celkem 85 % chlapců a pouhých 15 % chlapců uvedlo, že je to tajné. Nejčastějším přáním bylo mít vlastní rodinu (ženu, děti), vyučit se a najít práci, cestovat. Zdá se, že představu o budoucím životě mají chlapci jasnou.

Graf č.19 – „Životní sen“

3.5 Vyhodnocení předpokladů

Vyhodnocení předpokladu č.1

Základní předpoklad, že více než 60 % chlapců, kteří se zúčastnili průzkumu, bude pocházet z neúplných rodin, se potvrdil. Ukázalo se, že 75 % zkoumaných chlapců žije pouze s jedním z rodičů, především s matkou. Z toho vyplývá, že absence mužského vzoru v rodině, který by chlapce vedl správnou cestou životem a se kterým by se mohli srovnávat, má na vzniku jejich delikventního chování významný podíl.

Vyhodnocení předpokladu č.2

Základní předpoklad, že 60 % chlapců, kteří se zúčastnili průzkumu, pochází z rodiny, která má tři a více dětí, se potvrdil. Nikdo ze zkoumaných chlapců není jedináček, naopak 60 % chlapců má dva a více sourozenců. Zároveň se ukázalo, že tito chlapci žijí pouze s jedním z rodičů, z čehož vyplývá, že výchova více dětí najednou přestává být pro osamělého rodiče zvládnutelná a zaměřuje se spíše na uspokojování základních potřeb než na důslednost.

Vyhodnocení předpokladu č.3

Základní předpoklad, že 80 % zkoumaných chlapců pochází z rodin, ve kterých převládají materiální hodnoty nad hodnotami citovými, se nepotvrdil. Dárky dostává pouze 15 % zkoumaných chlapců, naopak 50 % rodičů projevuje dětem svou lásku něžnostmi a city, z čehož vyplývá, že i v neúplných nebo narušených rodinách lze najít citlivé bytosti, které se nesnaží si lásku dětí koupit.

4 ZÁVĚR A NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ

Každé dítě má po příchodu na tento svět právo na šťastné a klidné dětství plné lásky, pozornosti a porozumění. Ne všechny ho ale takové skutečně mají. Některé děti své rodiče nikdy nepoznají, protože již po narození jsou předány do ústavní péče, jiné sice rodiče znají, ale mnohé z nich vyrůstají v prostředí, které je pro jejich zdravý vývoj nevhodné. Rodiče se jim dostatečně nevěnují, nechávají je bez dozoru nebo na výchovu nestačí. Nesnaží se řešit malé prohřešky a ukázat dětem správnou cestu dřív, než jejich problémy přerostou ve velké a řešitelné jen obtížně. Mnohdy jen pasivně přihlížejí a čekají, až je za ně vyřeší někdo jiný (například škola, společnost). Tím může snadněji dojít k situaci, kdy nejsou včas zachyceny první signály nežádoucího chování, které může být spojeno se vznikem poruch chování, a které je způsobeno nedostatečnou seberealizací a sebeuplatněním těchto dětí. Z nevinného dětského lhaní se pak může časem rozvinout promyšlená a fňgovaná lež, která se snaží zakrýt trestnou činnost, nebo která může záměrně sloužit jako prostředek k trestné činnosti důkladně promyšlené. V České republice sice v posledních letech dochází podle statistik k postupnému poklesu trestné činnosti páchané mladistvými delikventy, ale jejich počet stále zůstává příliš vysoký na to, aby se této problematice přestala věnovat pozornost a nehledaly se nové a účinnější způsoby nápravy.

Vzhledem k těmto skutečnostem se cílovou skupinou bakalářské práce stali mladiství delikventi s poruchami chování, kterým byla soudem uložena ochranná výchova z důvodu páčání trestné činnosti. Úmyslně byli zvoleni chlapci, neboť dosavadní výzkumy ukazují, že právě oni páchají trestnou činnost mnohem častěji než dívky. Je to způsobeno především tím, že jsou přirozeně agresivnější, více soutěživí, ochotnější riskovat a snaží se vyniknout nad ostatními. Záměrem práce pak bylo zjistit charakteristické rysy rodinného prostředí a preferované hodnoty klientů jednoho ze zařízení pro výkon ochranné výchovy v Ústeckém kraji a zároveň přiblížit možnosti, které jim jsou po opuštění ústavu nabídnuty jako pomocná ruka na další cestě jejich novým životem.

Průzkum byl proveden ve Výchovném ústavu Děčín IV – Letná, kde jsou umístěni chlapci se závažnými poruchami chování ve věku 15-18 let a zúčastnilo se ho celkem 20 chlapců různého věku. Obsahovou analýzou spisové dokumentace a za pomoci anonymního dotazníku bylo zjištěno, že 75 % zkoumaných chlapců

pochází z neúplné rodiny, ve které chybí mužský vzor, který by jejich výchovu ovlivňoval. Rodiče jsou převážně rozvedeni, nebo svobodní a nežijí společně, takže výchova spočívá především na matce. Na té zároveň zůstává i odpovědnost uživit více početnou rodinu, která je tvořena nejméně dalšími dvěma sourozenci. Není tedy divu, že se tato situace stává pro zaměstnanou matku postupně nezvladatelnou a výchova se zaměřuje spíše na uspokojování základních potřeb než na potřebnou důslednost. Tuto skutečnost však chlapci vnímají jinak - oceňují, že se rodiče zajímají o jejich problémy a mnohdy se jim snaží i poradit, stejně jako to, že jim lásku nevyjadřují dary, ale něžnostmi a city. To samozřejmě neplatí u všech, 35 % rodičů lásku nevyjadřuje vůbec, nebo jen odstupem a chladem. Těmto rodičům chlapci právem nedůvěřují a mají mnohem raději sourozence nebo prarodiče. Ke školním povinnostem a prospěchu svých dětí se rodiče staví poměrně nezodpovědně, s přípravou jim nepomáhají, takže v těchto rodinách nelze odvrátit nebezpečí záškoláctví, které je mnohdy začátkem všech dalších problémů. Za své prohřešky chlapci trestání nebývají, výjimečně je rodiče řeší nadávkami nebo nevšímavostí. Tento přístup se však ukazuje jako nesprávný, neboť nic neřeší a neodrazuje od pokračování v zaběhnutém životním stylu. Ukázalo se, že i přes všechny dosavadní zkušenost, je rodina pro chlapce velice důležitá instituce. V budoucnu si všichni zkoumaní chlapci chtějí založit svou vlastní a mít děti. Shodují se však na tom, že je potřeba zvolit jiný způsob výchovy, než jaký na nich uplatňovali jejich rodiče, a který je jednou z příčin jejich současných problémů. Chtějí děti vychovávat lépe a být šťastní. Zde je potřeba si uvědomit, že člověk se sociálním defektem má šanci se svých chyb a nedostatků zbavit a žít zcela normální život. Lze toho docílit důsledností, pořádkem a stimulačním systémem, který tlumí špatné jednání a naopak posiluje chování správné. Fakt, že je rodina pro chlapce důležitá, by mohlo být dobrým znakem toho, odkud je nejlepší začít při ovlivňování delikventní mládeže, a která složka převýchovy bude nejúčinnější.

Podle zákona č.218/2003 Sb., zákona o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, však může ochranná výchova trvat jen do plnoletosti chlapců, poté jim už nikdo nemůže nařídit případnou léčbu nebo pokračování v nápravě do doby, než by bylo zcela vyloučeno, že znovu nespáchají další zločin. Zde proto sehrává velice důležitou roli poustavní péče, která má pomoci překonat „období návratu do reálného života“ a snažit se eliminovat možnosti negativních projevů a jednání. Jak se však ukázalo v teoretické části práce, jsou v této oblasti značné nedostatky a mezery. Musí se učinit ještě spousta vstřícných kroků, než bude vytvořen takový systém služeb, který by

mladým lidem opouštějícím výchovné ústavy umožnil rychle se orientovat v realitě civilního života a pomohl jim se důstojně začlenit mezi ostatní občany. V současné době nemají příliš velkou šanci se uchytit, protože jim chybí dostatek zkušeností, zázemí a vhodné ubytování. Dokud nebudou funkční všechny části sociálních služeb, bude docházet k recidivnímu chování těchto klientů a značné finanční prostředky státu budou vynakládány zbytečně. Pro překonání prvních dnů v civilním životě by bylo dobré obnovit povinné návštěvy klienta u sociálního kurátora nebo jiného specialisty, které je v současné době spíše dobrovolné, a které by mu mohlo při adaptaci na svobodný život pomoci třeba formou bezplatného právního a psychologického poradenství. Na povinné návštěvy by navazovala návštěva denních stacionářů, které by mohly být pro tyto účely vytvořeny, a které by poskytovaly psychosociální pomoc a prováděly individuální nebo skupinové terapie. Pro navázání pozitivních sociálních vazeb by mohla pomoci nově zřizovaná pracovní místa, nebo chráněné dílny pro ty, kteří by nemohli najít vhodné zaměstnání nebo se uplatnit ve svém oboru. V těchto dílnách by získávali pod vedením pracovních terapeutů pracovní návyky nebo podstoupili rekvalifikaci. Zároveň by docházením do dílny uspokojili poptávku po volnočasových aktivitách. Ubytování by mohlo být řešeno zřizováním sociálních bytů nebo větším počtem domů na půl cesty.

Aby takový systém začal fungovat, je třeba analyzovat a zhodnotit dosavadní znalosti a zkušenosti sociálních pracovníků, což je nezbytné pro další a především účinný rozvoj sociální práce. Zároveň je potřeba přinášet nové postřehy, názory a inovovat zaběhlé, někdy již rigidní přístupy. Sociální práce musí být kontinuální, navazovat na spolupráci s kurátory a zástupci státních i nestátních organizací a využívat jejich služeb, neboť jediné provázanost může vést k větší vzájemné informovanosti a napomáhat odstraňovat nežádoucí a nadbytečné části systému a nahradit je novými a funkčními. Jako vhodné řešení se jeví zvýšení počtu odborníků, kteří by tuto práci vykonávali a zároveň aktivnější spolupráce s neziskovým sektorem, neboť státní organizace mají značně omezené finanční prostředky a mnohdy nemohou poskytnout potřebnou pomoc okamžitě.

Zároveň je nutné si uvědomit, že odstraňování následků jakékoliv trestné činnosti stojí mnoho úsilí, času a prostředků, což je důvod, proč by se nemělo zapomínat na účinnou prevenci. Vyhledávat formou terénní práce problémové rodiny a lokality, pracovat jak s dětmi, tak především s jejich rodiči. Společně se školou, pedagogy a veřejností se snažit odstraňovat nedostatky ve výchově již v počátcích

a snažit se vyvářet podmínky pro předcházení sociálně patologických jevů. Děti jsou naše budoucnost a jen na nás záleží, jak bude naše společnost vypadat a jací v ní budou žít lidé. Snažme se proto nic nezanedbat a svým chováním jim být dobrým příkladem.

*„Děti jsou našimi nejlepšími učiteli. Ony vědí, jak růst, jak se vyvíjet, jak se učit, jak objevovat okolní svět, jak prožívat, smát se a plakat, jak se zlobit, co je a co není pro ně dobré, co potřebují. Ony od narození vědí, jak milovat a žít naplno, jak si užívat života, jak pracovat, být silný a plný energie. **Jediné, co děti – i děti v nás – potřebují, aby to všechno mohly dělat, je prostor.**“³⁸*

---

³⁸ OAKLANDER, V. *Třinácté komnaty dětské duše*. Dobříš: Drvoštěp, 2003, s. 254.

5 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Monografie

- ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana (kriminologický pohled na terciární prevenci)*. Praha: Vydavatelství PAČR, 2005. 163 s. ISBN 80-7251-207-2.
- HARTL, P. *Psychologický slovník*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství BUDKA, 1994. 297 s. ISBN 80-90 15 49-0-5.
- JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: PORTÁL, 2001. 285 s. ISBN 80-7178-535-0.
- JANIŠ, K., SVATOŠ, T. *Rodina a otázky s ní související*. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 1998. 101 s. ISBN 80-7041-842-7.
- JANSKÝ, P. *Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních*. 1. vyd. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 2004. 169 s. ISBN 80-7041-114-7.
- KAISER, G. *Kriminologie*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 1994. 268 s. ISBN 80-7179-002-8.
- KOHOUTEK, R. a kol. *Základy sociální psychologie*. BRNO: CERM, 1998. 181 s. ISBN 80-7204-064-2.
- Kol. *Defektologický slovník*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978. 474 s.
- Kol. *Duševní poruchy a poruchy chování: Popisy klinických příznaků a diagnostická vodítka*. Praha: Psychiatrické centrum, 1992. 282 s. ISBN 80-85121-37-9.
- MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. vyd. Praha: SLON, 2003. 161 s. ISBN 80-86429-19-9.
- MATOUŠEK, O. *Ústavní péče*. 2. vyd. Praha: SLON, 1999. 159 s. ISBN 80-85850-76-1.
- MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. 340 s. ISBN 80-7178-771-X.
- MATOUŠEK, O., MATULOVÁ, A., KOPOLDOVÁ, B., CHALUPOVÁ, J., HALÍK, T. *Práce s rizikovou mládeží*. 1. vyd. Praha: Portál, 1996. 87 s. ISBN 80-7178-064-2.
- NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*. Praha: ACADEMIA, 1999. 287 s. ISBN 80-200-0690-7.

- NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2004. 451 s. ISBN 80-7357-026-2.
- OAKLANDER, V. *Třinácté komnaty dětské duše*. Dobříš: Drvoštep, 2003. 261 s. ISBN 80-903306-0-6.
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. Praha: Karolinum, 1997. 170 s. ISBN 80-7184-488-8.

Články

- MAREŠOVÁ, A. *Kriminalita mládeže*. In Trestní právo 4/2005, s. 14.

Právní předpisy

- Vyhláška č.334/2003 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č.359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zřízeních, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č.108/2006 Sb., o sociálních službách

Internet

- Adresář zařízení sociálních služeb. *Azylový dům Litoměřice – nízkoprahové denní centrum*. [online]. [cit. 20.02.2007]. Dostupné z <<https://sluzbyprevence.mpsv.cz/index.php?id=71&zpr=13&krj=12&obc=&slu=21&idp=100&ses=>>>.
- Adresář zařízení sociálních služeb. *Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež „Žijeme spolu“*. [online]. [cit. 20.02.2007]. Dostupné z <<https://sluzbyprevence.mpsv.cz/index.php?id=71&zpr=13&krj=12&obc=&slu=22&idp=224&ses=>>>.
- BETHEL – Dům křesťanské pomoci v Litoměřicích. *Dům na půli cesty*. [online]. [cit. 10.10.2006]. Dostupné z <<http://www.bethel.cz/sekce.php?sekce=7>>.
- Diecézní charita Litoměřice. *Azylový dům Samaritán*. [online]. [cit. 10.10.2006]. Dostupné z <<http://www.dchltm.cz/sluzby.php?id=a>>.
- Dobrovolnické centrum Ústí nad Labem. *Programy a projekty*. [online]. [cit. 15.04.2006]. Dostupné z <<http://www.dcul.cz/stranky/programy.htm>>.

- Ministerstvo vnitra. *Republikový výbor pro prevenci kriminality*. [online]. [cit. 15.04.2006]. Dostupné z <<http://www.mvcr.cz/prevence/system/rvppk/2.1.htm>>.
- Ministerstvo vnitra. *Statistiky – kriminalita*. [online]. [cit. 10.03.2006]. Dostupné z <<http://www.mvcr.cz/statistiky/kriminalita/htm>>.
- NADACE CIVILIA. *Dům na půli cesty v Litoměřicích*. [online]. [cit. 10.10.2006]. Dostupné z <<http://www.civilia.cz/dpclitomerice.html>>.
- NADACE CIVILIA. *Historie vzniku domů na půli cesty v České republice*. [online]. [cit. 10.10.2006]. Dostupné z <<http://www.civilia.cz/historiedpc.html>>.
- SPIRÁLA, občanské sdružení Ústí nad Labem. *Resocializační program pro mladistvé s alternativními tresty „ZAČÍT ZNOVU“*. [online]. [cit. 15.04.2006]. Dostupné z <<http://www.volny.cz/spirala.cki/>>.
- WHITE LIGHT I. *Sociálně právní agentura – Šance 06*. [online]. [cit. 10.10.2006]. Dostupné z <<http://www.whitelight1.cz/pp.php?s=program>>.